

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Спостерігаю

Міркую

Розв'язую

НОВА
УКРАЇНЬСКА ШКОЛА

2
КЛАС

С. О. Скворцова,
О. В. Онопрієнко

Математика

Навчальний зошит

Частина 1

**Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах,
які беруть участь у Всеукраїнському експерименті за темою
«Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти
в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти»**
(лист Інституту модернізації змісту освіти
Міністерства освіти і науки України від 18.09.2018 № 22.1/12-Г-849)

Рецензенти:

*Н. П. Листопад, науковий співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України;
О. В. Малоштанова, учитель початкових класів Харківської гімназії № 12
Харківської міської ради Харківської області*

Інформаційні партнери проекту:
громадська організація «Глобал Офіс»;
громадська організація «ЕдКемп Україна»

Скворцова С. О.

С42 Математика. 2 клас. Навчальний зошит : У 3 ч. Ч. 1 / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. —
Харків : Вид-во «Ранок», 2018. — 88 с. : іл. + Додаток «Працюю самостійно 1» (32 с.). + Кольорова
вкладка (1 арк.).

ISBN 978-617-09-4729-1

Посібник складений відповідно до Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, і є складовою навчально-методичного комплексу із математики для 2 класу авторів С. О. Скворцової, О. В. Онопрієнко. До комплексу входять: навчальний зошит (електронна і друкована версії), додаток «Працюю самостійно» (електронна і друкована версії) для самостійної роботи учнів на уроках і вдома, дидактичні матеріали для практичних робіт (електронна версія), методичний супровід для вчителя (електронна версія).

Матеріали комплексу доступні для ознайомлення та завантаження на сайті interactive.ranok.com.ua.

Видання складається із трьох частин, кожна з яких містить тексти правил; зразки міркувань; завдання на актуалізацію опорних знань, створення проблемної ситуації та її розв'язання, первинне закріплення, формування вмінь і навичок, неперервне повторення. Навчальний матеріал поданий у цікавій та доступній формі з урахуванням психологічних особливостей сучасних другокласників.

До посібника запропоновано роздавальні матеріали для самостійної роботи учнів.

Призначено для учнів 2 класу закладів загальної середньої освіти і вчителів початкових класів.

УДК [51:37.016](076)

**Разом дбаємо
про екологію та здоров'я**

ISBN 978-617-09-4729-1

© Скворцова С. О., Онопрієнко О. В., 2018
© Ширяєв Д. В., ілюстрації, 2018
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2018

Дорогі друзі!

Вітаємо вас із початком навчального року! Ми пишаємося вашими успіхами та досягненнями у вивченні такої важливої науки, як математика. Сподіваємось, що ви вже застосовуєте у своєму житті набуті математичні знання та вміння. Чи добре це у вас виходить? Проте існує ще безліч питань, на які можна відповісти за допомогою математики. Тож продовжимо рухатися сходинками математичної науки!

Бажаємо успіхів!

Ваші друзі й помічники — автори зошита

У посібнику використано такі позначки:

— досліді

— візьми до уваги

— випробуй себе

— попрацюй із числами та кружками

— попрацюй із геометричними фігурами

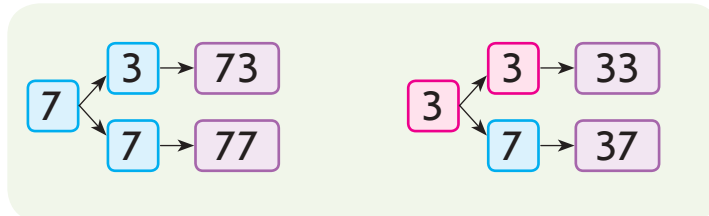
— попрацюй із картками з числами

- **Натуральні числа**
- **Натуральний ряд чисел**
- **Відрізок натурального ряду чисел**

➤ Згадай! Числа, які записують однією цифрою, — **одноцифрові**; числа, які записують двома цифрами, — **двоцифрові**.

4 Іринка записала числа за допомогою цифр 7 і 3. Здогадайся, як вона міркувала.

➤ Згадай! У записі двоцифрового числа цифра справа означає **одиниці**, цифра зліва — **десятки**.

5 Запиши числа: двадцять п'ять, п'ятнадцять, шістдесят чотири, чотирнадцять, шістнадцять, сорок, тридцять дев'ять. Підкресли однією рисою одиниці, а двома — десятки.

.....

6 Заміни число сумою розрядних доданків.

$17 = 10 + 7$ $14 = .$ $94 = .$
 $27 = . + .$ $64 = .$ $37 = .$

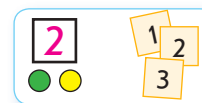
7 Запиши склад числа 9. Доповни числа до 9.

9	5	1	8	4
	3	7	6	2

$6 + . = 9$ $4 + . = 9$
 $. + 2 = 9$ $. + 8 = 9$
 $1 + . = 9$ $5 + . = 9$

»» ПОРІВНЮЄМО ЧИСЛА

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Визнач, яке число у відрізку натурального ряду «зайве». Поясни свою відповідь.

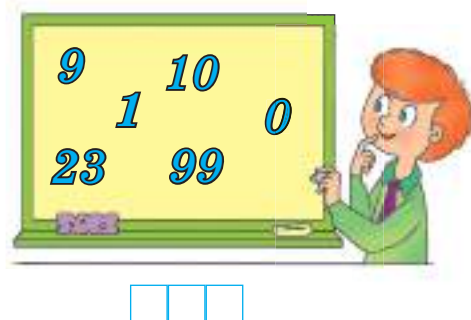
0, 1, 2, 3, 4, 5

9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

3 Сашко виконав майже всі з поданих нижче завдань і записав відповіді на дошці. Відшукай його розв'язки. Допоможи Сашкові виконати останнє завдання.

Сашко мав записати:

- 1) двоцифрове число;
- 2) одноцифрове число;
- 3) найменше натуральне одноцифрове число;
- 4) найменше двоцифрове число;
- 5) найбільше одноцифрове число;
- 6) найбільше двоцифрове число;
- 7) найменше трицифрове число.

4 Порівняй числа за їх місцем у натуральному ряді. Як можна міркувати інакше?

5 ○ 9	18 ○ 22	4 ○ 14	76 ○ 74
16 ○ 12	36 ○ 30	36 ○ 3	53 ○ 35
74 ○ 69	42 ○ 44	8 ○ 10	29 ○ 23

Порозрядне порівняння

1. **Порівнюю числа десятків:** більше те число, у якому десятків більше; менше те, у якому десятків менше.
2. Якщо десятків порівну, то **порівнюю числа одиниць:** більше те число, у якому одиниць більше; менше те, у якому одиниць менше.

➤ **Способи порівняння чисел:
за місцем у натуральному ряді;
порозрядне порівняння**

5 Порівняй числа. Розглянь числа останнього рядка. Що спільного в парах чисел?

36 ○ 41	47 ○ 43	56 ○ 74	37 ○ 73
68 ○ 63	84 ○ 69	27 ○ 22	81 ○ 69
12 ○ 2	45 ○ 9	10 ○ 6	56 ○ 9

Будь-яке **одноцифрове** число **менше** від будь-якого **двоцифрового** числа.

Будь-яке **двоцифрове** число **більше** за будь-яке **одноцифрове** число.

6 Перевір, чи правильно виконано завдання. виправ помилки.

27 > 23	29 < 30	8 > 6	68 < 90
36 < 42	51 > 53	12 < 9	31 > 43

7 Впиши такі цифри, щоб утворилися істинні нерівності. Розглянь різні варіанти.

23 > 2.	84 < .9	.4 > 2.	8.< .2
.4 < 45	5.> 54	6.< .4	.5 > 4.
7.> 74	.5 < 26	.3 > 4.	2.< .6

8 Відтвори склад чисел.

4

2		1
	3	

8

7		1		6		2
	3		4		5	

6

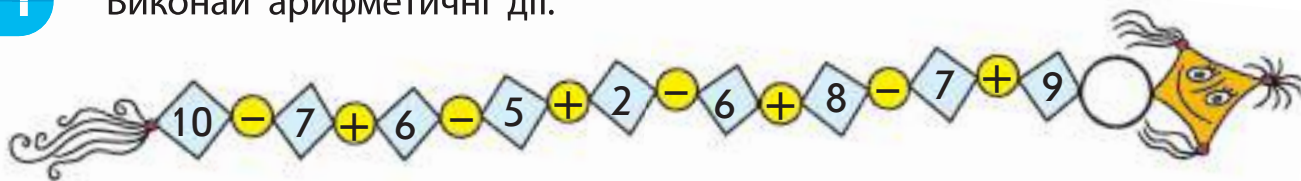
4		3		2
	1		5	

5

2		3	
	4		1

➤➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА НА ОСНОВІ НУМЕРАЦІЇ

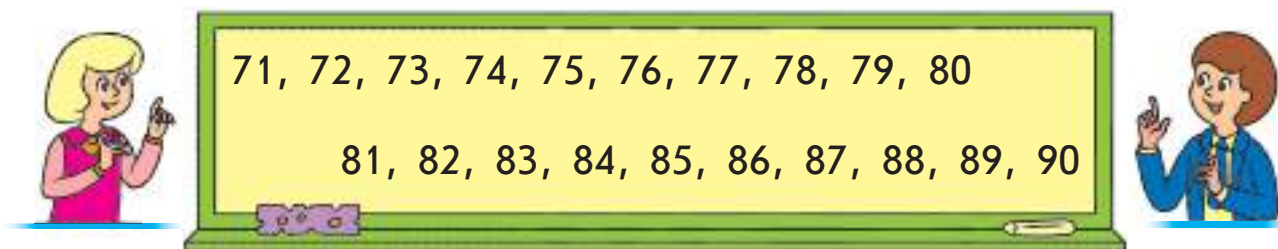
1 Виконай арифметичні дії.

2 Попрацюй із математичними матеріалами.

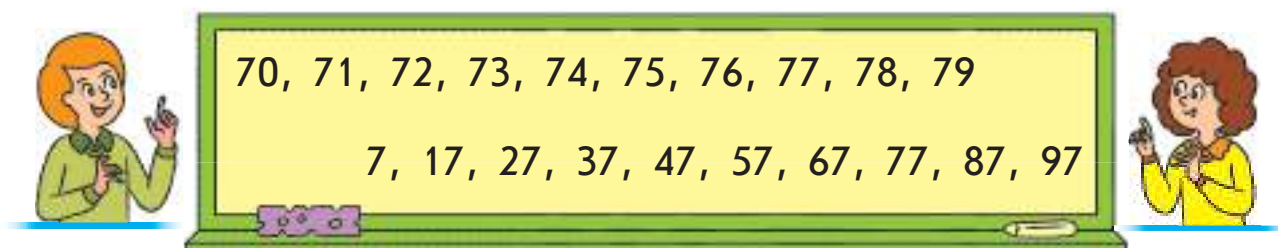
3 Соня та Павло мали записати числа восьмого десятка. Перевір, хто з дітей виконав завдання правильно.

На скільки кожне наступне число в цьому ряді більше за попереднє? Що означає «додати 1»? На скільки кожне попереднє число в цьому ряді менше від наступного? Що означає «відняти 1»?

➤➤ Додати
Відняти 1 — це означає одержати наступне
попереднє число.

4 Оленка та Сашко мали записати числа, що містять сім одиниць. Перевір, хто з дітей виконав завдання правильно.

- $56 + 1$; $56 - 1$
- $50 + 6$; $56 - 6$; $56 - 50$
- $40 + 20$; $40 - 20$

5 За якою ознакою вирази розбито на групи? Знайди значення виразів із поясненням.

$$60 + 1$$

$$49 + 1$$

$$70 - 1$$

$$27 - 1$$

$$50 + 6$$

$$90 + 2$$

$$38 - 8$$

$$42 - 2$$

$$54 - 50$$

$$36 - 30$$

$$40 + 30$$

$$20 + 70$$

6 Знайди помилки в обчисленнях. Спробуй їх пояснити.

$65 - 5 = 60$	$89 + 1 = 90$	$70 - 50 = 20$
$80 + 4 = 48$	$68 - 60 = 8$	$38 + 1 = 37$
$70 - 1 = 71$	$40 + 50 = 45$	$46 - 30 = 6$

7 Встав такі цифри, щоб утворилися істинні рівності.

$68 - \dots = 60$	$70 - \dots 0 = 30$	$60 + \dots 0 = 80$
$49 + \dots = 50$	$5 \dots + 6 = 56$	$70 - \dots = 69$
$27 - \dots = 20$	$32 - \dots = 30$	$34 + \dots = 35$

8 Знайди значення виразів.

$94 - 4 + 1$	$50 - 1 - 40$
$80 - 60 + 8$	$67 - 60 + 2$

9 Порівняй числа.

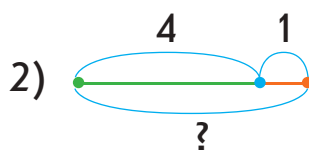
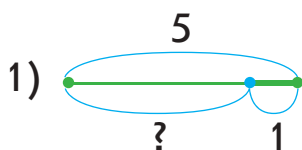
$93 \bigcirc 39$	$65 \bigcirc 61$	$28 \bigcirc 32$	$5 \bigcirc 15$
$78 \bigcirc 79$	$39 \bigcirc 42$	$94 \bigcirc 90$	$99 \bigcirc 100$

▶▶ ПОВТОРЮЄМО АРИФМЕТИЧНІ ДІЇ ДОДАВАННЯ ТА ВІДНІМАННЯ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

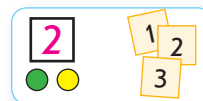

2 Добери схему та вираз до кожного малюнка. Знайди значення виразів. Прочитай отримані рівності різними способами.

1)	$4 + 1$
2)	$5 - 1$

3 Попрацюй із математичними матеріалами.

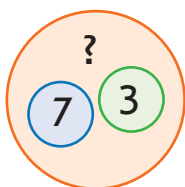

4 Згадайся, за якою ознакою можна розбити подані вирази на дві групи.

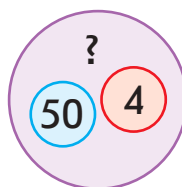
$42 - 2$	$4 + 6$	$84 - 80$
$60 + 7$	$70 - 40$	$20 + 50$
$30 - 1$	$59 + 1$	$9 - 7$

Знайди значення сум. Значення яких ще сум ти можеш назвати тепер без обчислень? Знайди значення різниць.

5 Знайди значення сум. Склади по дві рівності на віднімання.

$3 + 7 = .$
$7 + 3 = .$
$. - 7 = .$
$. - 3 = .$

$50 + 4 = .$
$4 + 50 = .$
$. - 4 = .$
$. - 50 = .$

- Вирази: сума, різниця
- Доданок, доданок, сума
- Зменшуване, від'ємник, різниця

6 Сашко знайшов невідомі компоненти дій, але рівності записав без ладу. З'єднай відповідні пари рівностей.

$6 + \square = 10$

$24 - \square = 20$

$\square - 6 = 10$

$24 - 20 = 4$

$10 - 6 = 4$

$10 + 6 = 16$

7 Порівняй числа. На скільки число більше? менше?

$30 \bigcirc 70$ на...	$7 \bigcirc 9$ на...	$6 \bigcirc 10$ на...
$68 \bigcirc 1$ на...	$38 \bigcirc 8$ на...	$9 \bigcirc 7$ на...

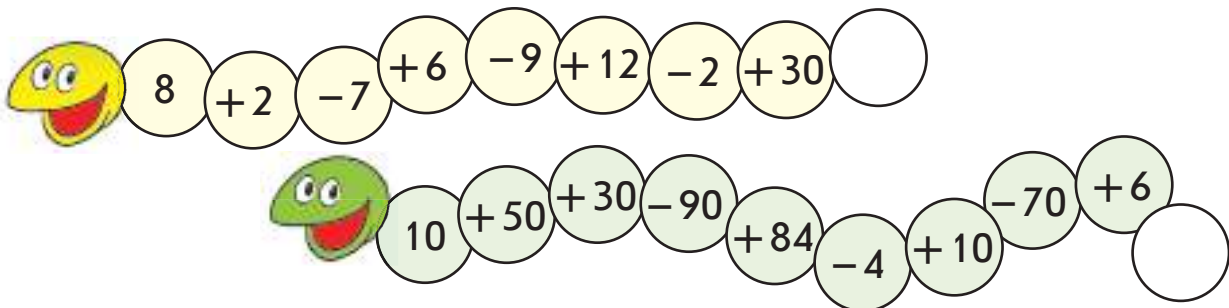
8 З'ясуй, які числа пропущено в нерівностях.

$90 > \dots$ на 1	$70 > \dots$ на 20
$29 < \dots$ на 1	$46 > \dots$ на 6

9 Знайди значення виразів із поясненням. За якою ознакою вирази розбито на групи?

$7 + 3$	$10 - 4$	$2 + 8$	$9 - 7$
$5 + 4$	$7 - 4$	$4 + 6$	$8 - 6$

10 Обчисли значення виразів.

»» ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ

1

Попрацюй із математичними матеріалами.

2

Зістав тексти. Який текст є задачею? Поясни свою відповідь.

- 1) Щоб оплатити покупку вартістю 30 гривень, господарка дала продавчині 50 гривень й отримала 20 гривень решти.
- 2) Щоб оплатити покупку вартістю 30 гривень, господарка дала продавчині 50 гривень. Скільки господарка одержала решти?

3

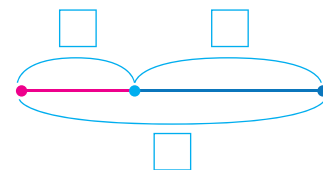
З'ясуй, чи є кожний поданий текст задачею. Якщо ні, зміни його так, щоб одержати задачу.

- 1) У дядька Сашка в гаманці 70 гривень. Він купив два морозива донькам. Скільки гривень у нього залишилося?
- 2) Тітонька Наталка взяла на ринок 90 гривень. Вона витратила на купівлю овочів 80 гривень. Які овочі купила тітонька Наталка?
- 3) У бабусі Олени в гаманці 60 гривень, а в дідуся Миколи — 40 гривень.

4

Покажи на вкладці 1 опорну схему кожної поданої задачі. Поясни, що позначає кожний відрізок на схемі нижче.

- 1) У класі 10 **дівчаток** і 8 **хлопчиків**. Скільки всього дітей у класі?
- 2) У класі всього 18 дітей. Скільки **хлопчиків** у класі, якщо **дівчаток** 10?

Що спільне в задачах? Які це задачі?

Дівчатка	→	I доданок
Хлопчики	→	II доданок
Всього	→	Сума

- Умова, запитання
- Числові дані, шукане

- Короткий запис, схема
- Розв'язання, відповідь

5

Перекажи умову кожної задачі, назви запитання. Виділи ключові слова. Що спільне в поданих задачах? Покажи на вкладці 1 опорну схему кожної задачі. На які слова-ознаки слід орієнтуватися?

- 1) У класі 10 дівчаток і 6 хлопчиків. На скільки більше дівчаток, ніж хлопчиків, у класі?
- 2) У колекції Андрія 6 літаків, а машинок — на 4 більше. Скільки машинок у хлопчика?

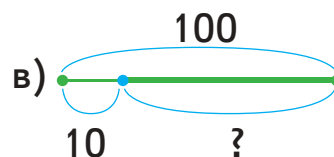
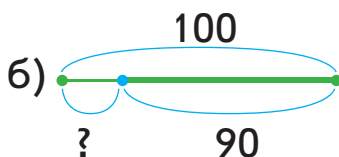
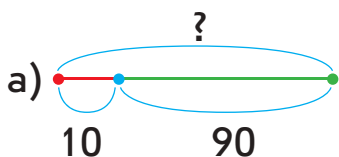

На ... більше (менше) → **Різницеве відношення**

6

Покажи на вкладці 1 опорну схему кожної задачі. Добери до кожної задачі схему та вираз із поданих нижче.

- 1) В Оленки було 100 гривень. Скільки грошей у неї залишилося, якщо на екскурсію в Музей цікавої науки вона витратила 90 гривень?
- 2) В Оленки було 100 гривень. Вона вирушила на екскурсію в Музей цікавої науки. Скільки грошей вона витратила, якщо після екскурсії у неї залишилося 10 гривень?
- 3) Після того як Оленка витратила 90 гривень на екскурсію в Музей цікавої науки, у неї залишилося 10 гривень. Скільки грошей було в Оленки до екскурсії?

1) $100 - 90$

2) $90 + 10$

3) $100 - 10$

Сашко стверджує, що подані задачі є оберненими. Чи правий Сашко?

»» ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ

1

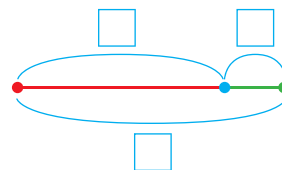
Покажи на вкладці 1 опорну схему кожної задачі. Розв'яжи задачі усно.

- » 1) У кошику Максима лежало 5 грибів. Скільки грибів стало у кошику після того, як Максим поклав туди ще 4 гриби?
- » 2) Після того як Максим поклав у кошик 4 гриби, у кошику стало 9 грибів. Скільки грибів було в кошику спочатку?
- » 3) У кошику Максима лежало 5 грибів. Скільки грибів поклав Максим у кошик, якщо в кошику стало 9 грибів?

Юрко виділив у задачах ключові слова, зробив короткий запис і виконав схему. Чи можна з ним погодитись?

Було → I доданок
 Поклав → II доданок
 Стало → Сума

Який компонент ілюструє кожний відрізок на схемі? До кожної задачі добери опорну схему з поданих. Який компонент є шуканим у кожній задачі? Як називають такі задачі?

Було —
 Поклав —
 Стало — ?

Було —
 Поклав — ?
 Стало —

Було — ?
 Поклав —
 Стало —

Обернені задачі — це задачі, у яких описаний один сюжет, містяться ті самі числа, але в одній задачі певне число є шуканим, а в іншій задачі це число є даним.

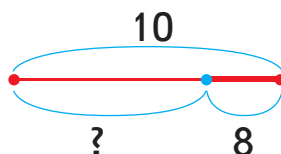
➤ **Обернені задачі:**
шукане стає даним; дане стає шуканим

2 Виконай короткий запис. Розв'яжи задачу усно.

➤ На гілці дерева було 10 яблук. Катруся зірвала 8 яблук. Скільки яблук залишилось на дереві?

Наталка виділила в задачі ключові слова та виконала схему. Чи правильні висновки зробила дівчинка з тексту задачі?

Було — 10 ябл. —> Зменшуване
Зірвала — 8 ябл. —> Від'ємник
Залишилось — ? —> Різниця

Після розв'язання Сашко вписав числа задачі: , ,

Щоб скласти обернені задачі, він змінив шукане: , ,

і , ,

Сформулюй отримані Сашком обернені задачі. До кожної задачі обери опорну схему з поданих. Який компонент є шуканим у кожній задачі?

Було —
Зірвала —
Залишилось — ?

Було — ?
Зірвала —
Залишилось —

Було —
Зірвала — ?
Залишилось —

3 Склади і розв'яжи обернену задачу до поданої.

➤ Олеся допомагала дідусеві збирати моркву для салату. Дідусь викопав 7 морквин, а Олеся на 5 морквин менше. Скільки морквин викопала Олеся?

Оленка вважає, що виконати це завдання їй допоможуть наведені записи. Чи погоджуєшся ти з нею?

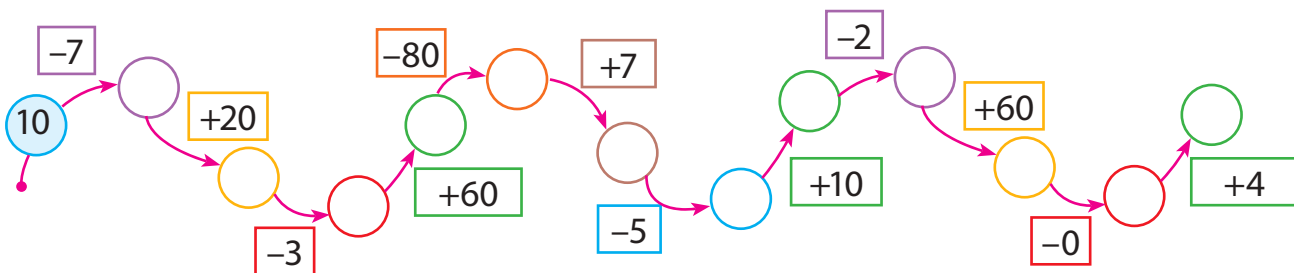
I —
II — ?, на м.

I —
II — На ?

»» АНАЛІЗУЄМО ЗАДАЧУ

1 Виконай дії за стрілками.

2 Склади з числами 3 і 7 можливі задачі, які розв'язуються дією додавання. Покажи на вкладці 1 опорні схеми задач.

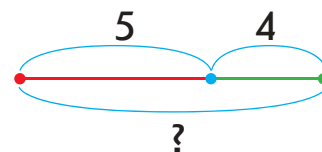

3 Поліна має розв'язати подану задачу. Дівчинка зробила короткий запис задачі та виконала схему. Чи погоджуєшся ти з нею?

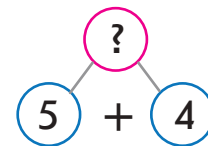
Іван побудував фортецю з піску. У ній 5 вартових веж та 4 кутові. Скільки всього веж у фортеці?

В. — 5 в. }
К. — 4 в. } ?

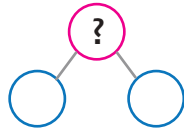
Зверни увагу! Далі, розв'язуючи задачі, міркуватимемо так:

Щоб відповісти на запитання задачі, достатньо знати два числових значення: I — $\square$ і II — $\square$.
На запитання задачі відповімо арифметичною дією ... (додавання або віднімання).

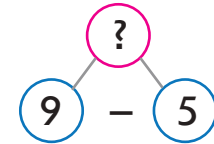
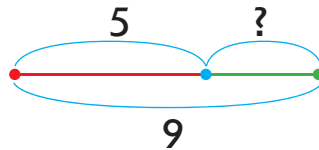

➤ **Схема аналізу:**

4 Лариса склала задачу, обернену до попередньої, зробила її короткий запис, виконала схему та схему аналізу. Розкажи одержану дівчинкою задачу, прокоментуй схему аналізу.

В. — 5 в. }
К. — ? в. } 9 шт.

Відтепер над задачами працюватимемо за пам'яткою «Працюю над задачею» на вкладці 1. Ознайомся з нею.

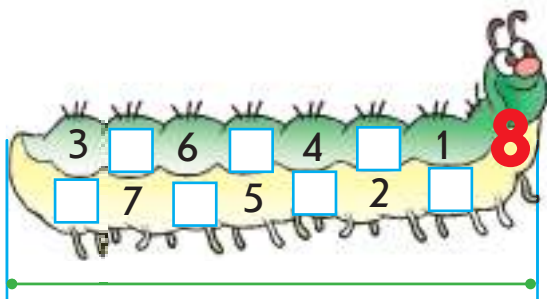
5 Знайди значення виразів.

$2 + 8 - 6$	$12 - 2 + 50$	$90 + 1 - 90$
$10 - 7 + 5$	$79 + 1 - 40$	$60 + 4 - 64$

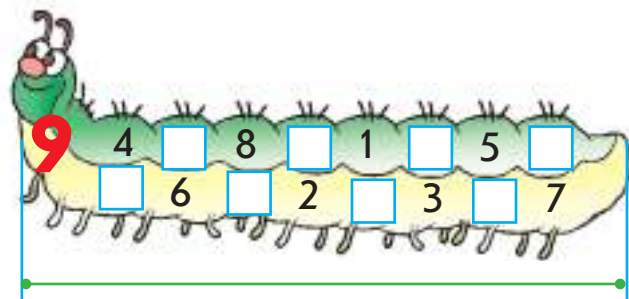
6 Сергійко знайшов значення виразів. Перевір його роботу. Якщо є помилки, то виправ їх.

$8 - 5 + 6 = 3 + 6 = 9$	$16 - 10 + 4 = 6 - 4 = 10$
$2 + 7 - 4 = 9 - 4 = 5$	$20 + 4 - 1 = 24 - 1 = 25$

7 Встав пропущені числа. Виміряй довжини стоніжок.

см

см

»» ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ

1

Прочитай задачу. Перекажи умову, назви запитання. Чим незвична ця задача?

- » На морському узбережжі було 7 бакланів і 8 голубів. Прилетіли ще 2 баклани і 1 голуб. Скільки стало бакланів? Скільки стало голубів?

Що достатньо знати, щоб відповісти на перше запитання?

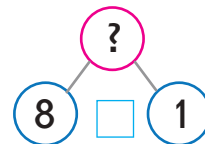
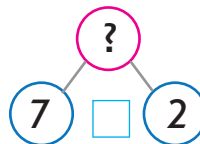
Що достатньо знати, щоб відповісти на друге запитання?

Володя подану задачу розбив на дві та зробив їх короткі записи. Чи погоджуєшся ти з ним?

Було — 7 б.
Прилетіли — 2 б.
Стало — ?

Було — 8 г.
Прилетіли — 1 г.
Стало — ?

Доповни та прокоментуй схеми аналізу одержаних хлопчиком задач:

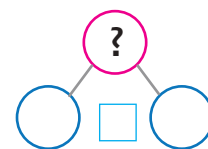

2

До кожного запитання виділи частину умови задачі. Розкажи дві отримані задачі.

- » Сашко та Оленка на пляжі робили фігурки з піску. Сашко зробив 8 фігурок, а Оленка — 7. Морською хвилею змило 6 Сашкових фігурок і 2 Оленчині. Скільки фігурок залишилося в Сашка? Скільки фігурок залишилося в Оленки?

1) Покажи на вкладці 1 опорну схему кожної задачі. Виділи ключові слова. Прокоментуй схему аналізу. Які ще два запитання можна поставити до цієї умови?

➤ **Задача з двома запитаннями**

2) Катруся розділила подану задачу на дві.
Чи погоджуєшся ти з нею?

- 1) Сашко зробив 8 фігурок з піску. Морською хвилею змило 6 фігурок. Скільки фігурок залишилося в Сашка?
- 2) Оленка зробила 7 фігурок з піску. Морською хвилею змило 2 фігурки. Скільки фігурок залишилося?

Покажи на вкладці 1 опорні схеми цих задач. Розкажи, як розв'язувати ці задачі.

3 Знайди невідомий компонент.

$$80 + \text{🌸} = 84$$

$$\text{🌸🌸} - 7 = 40$$

$$65 - \text{🌸🌸} = 5$$

4 Впиши цифри, які «сховалися» за листочками.

$$1 \text{ 🍏} - 7 = 10$$

$$50 + \text{🍏} = 57$$

$$39 - \text{🍏🍏} = 9$$

$$\text{🍏}0 + 4 = 74$$

$$\text{🍏}3 - 80 = 3$$

$$\text{🍏🍏} - 2 = 40$$

5 Полічи, скільки грошей у кожного покупця. У кого грошей більше?

У хлопчика _____ грн.

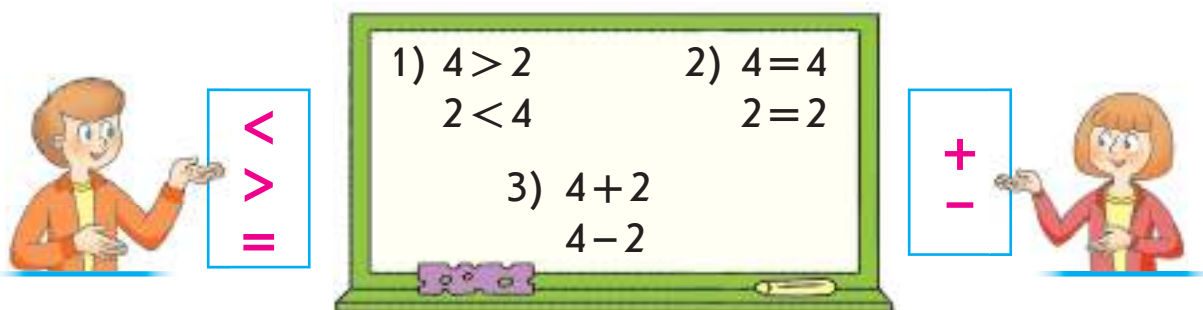
У дівчинки _____ к.

»» ДОСЛІДЖУЄМО МАТЕМАТИЧНІ ВИРАЗИ, РІВНОСТІ Й НЕРІВНОСТІ

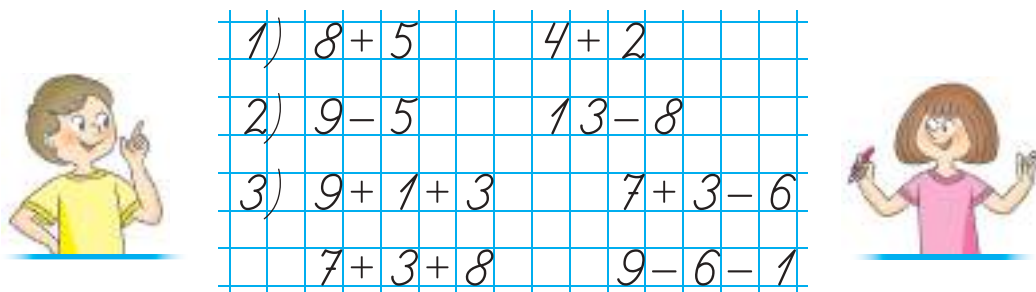
1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Славко та Юля згадали, які математичні знаки вони знають, а потім зробили записи із числами 4 і 2. Прочитай ці записи.

3 Учні розподілили вирази на три групи. За якою ознакою утворено групи? У якому порядку виконують дії у третій групі виразів? Значення якого виразу ти ще не можеш обчислити?

4 Між числами 8 і 10 постав такий знак, щоб отримати:

1) рівність;

2) нерівність.

Яку рівність отримано — істинну чи хибну? Яку отримано нерівність?

- Рівність, нерівність:
істинна або хибна
- Вирази: сума, різниця

5 Порівняй вирази способом обчислення їх значень.

$7 - 4 \bigcirc 8 - 6$	$5 + 3 \bigcirc 10 - 4$	$8 - 2 \bigcirc 4 + 2$
$2 + 8 \bigcirc 7 + 3$	$9 - 4 \bigcirc 3 + 3$	$10 - 6 \bigcirc 1 + 5$

6 Порівняй вирази, не виконуючи обчислень.

$6 + 2 \bigcirc 2 + 6$	$9 - 6 \bigcirc 9 - 4$	$10 - 7 \bigcirc 8 - 7$
$8 - 1 \bigcirc 8 + 1$	$5 + 3 \bigcirc 5 + 1$	$6 + 5 \bigcirc 9 + 5$

7 Порівняй вирази. Розгадай «секрет» виконання подібних завдань.

$24 + 10 \bigcirc 24 + 1$	$57 + 20 \bigcirc 57 + 30$
$71 + 2 \bigcirc 74 + 20$	$76 + 20 \bigcirc 76 + 10$
$33 + 40 \bigcirc 33 + 4$	$14 + 5 \bigcirc 5 + 14$

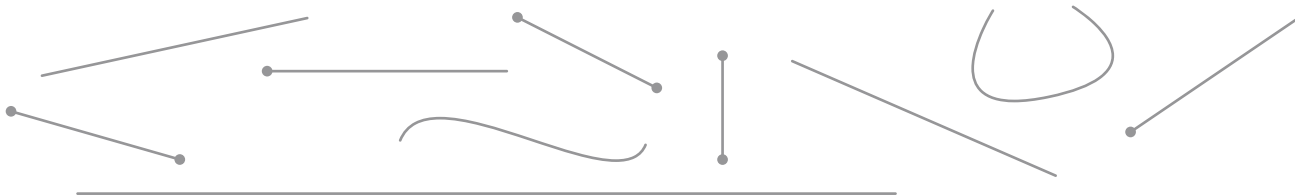
8 Виділи числові дані в кожному тексті. Про що за ними можна дізнатися? Разом із сусідом по парті складіть запитання, щоб одержати задачі.

- 1) Миша зібрала 5 кг зерна і 6 кг гороху.
- 2) У гнізді було 7 пташенят. 4 пташенята вилетіли.
- 3) Дятел знайшов 5 хробаків, а синичка — на 3 хробаки більше.
- 4) Під листок сховалися 10 жуків. До них приєдналися ще 4 жуки.
- 5) Після того як їжак з'їв 4 листки, у нього залишилося ще 6 листків.

➤➤ ПОВТОРЮЄМО ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ; ВЕЛИЧИНИ

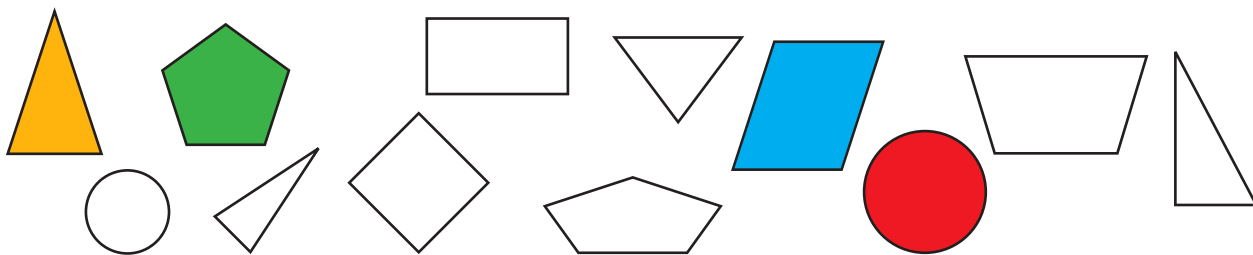
- 1** На малюнку наведи червоним олівцем прямі лінії; синім — промені; зеленим — відрізки.

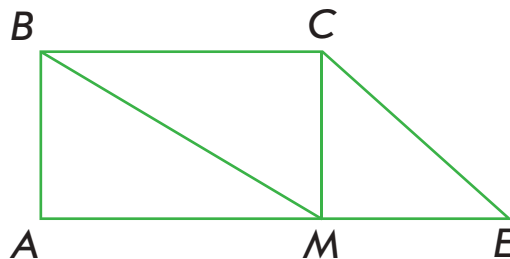
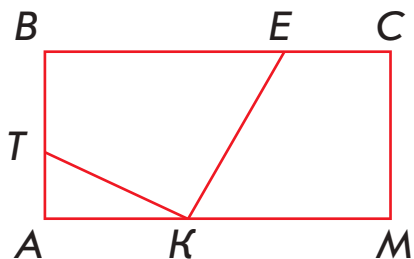
- 2** Попрацюй із математичними матеріалами.

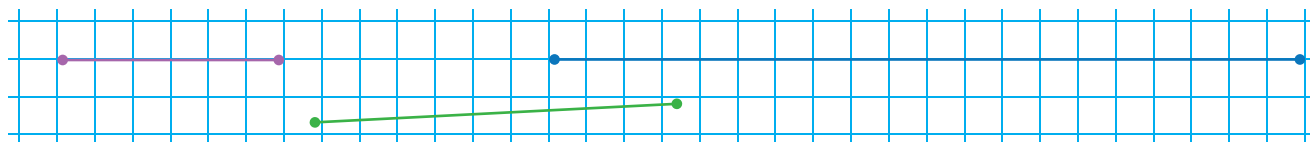
- 3** Назви відомі тобі многокутники. Відшукай їх на малюнку. Розкажи, що тобі відомо про трикутник; чотирикутник; п'ятикутник. Згадайся, чому ці фігури мають такі назви. Розфарбуй фігури за зразком.

- 4** На які многокутники розбито кожну фігуру?

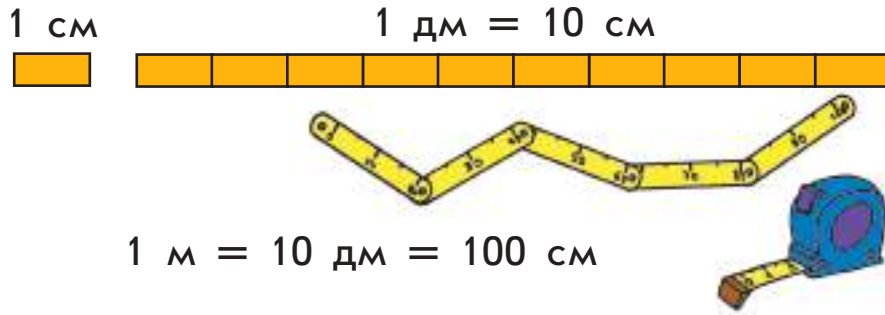
- 5** Виміряй довжини відрізків.

- Пряма
- Промінь

- Відрізок
- Многокутники

6 Згадай відомі тобі одиниці вимірювання довжини; маси; місткості. Як співвідносяться дециметр і сантиметр? метр і сантиметр?

7 Заміни одні одиниці вимірювання довжини іншими.

$6 \text{ м} = \square \square \text{ дм}$

$4 \text{ дм} = \square \square \text{ см}$

$1 \text{ м} = \square \square \square \text{ см}$

$30 \text{ дм} = \square \text{ м}$

$90 \text{ см} = \square \text{ дм}$

$4 \text{ дм} = \square \square \text{ см}$

$12 \text{ см} = \square \text{ дм} \square \text{ см}$

$1 \text{ дм} 8 \text{ см} = \square \square \text{ см}$

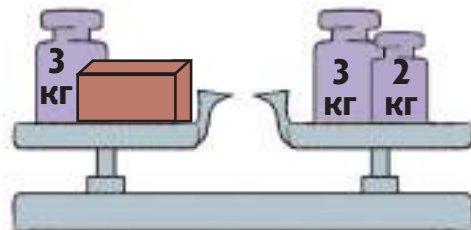
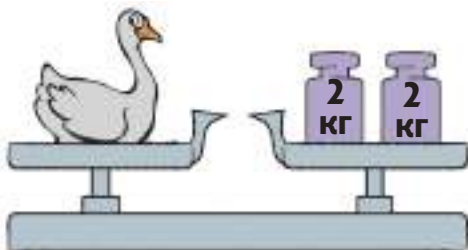
$52 \text{ см} = \square \text{ дм} \square \text{ см}$

$5 \text{ дм} 8 \text{ см} = \square \square \text{ см}$

8 У порожнє відро налили 9 літрових банок води. Відро стало повним. Яка місткість відра?

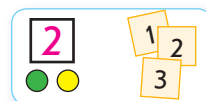

9 Яка маса гуски? Яка маса цеглини?

➤➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА В МЕЖАХ 100

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Розглянь вирази. Що спільне в їх розв'язуванні?

$5 + 2$	$7 - 4$	$6 + 3$	$9 - 6$
$15 + 2$	$27 - 4$	$76 + 3$	$59 - 6$

➤➤ Одиниці $\frac{\text{додають до}}{\text{віднімають від}}$ одиниць.

3 Розглянь вирази. Що спільне в їх розв'язуванні?

$50 + 30$	$80 - 60$	$60 + 20$	$90 - 30$
$54 + 30$	$82 - 60$	$68 + 20$	$97 - 30$

➤➤ Десятки $\frac{\text{додають до}}{\text{віднімають від}}$ десятків.

4 Закінчи розв'язування за схемами з коментарем.

$$42 + 30 = 40 + 2 + 30 = \square + \square = \square$$

$$\begin{array}{l} \diagup \quad \diagdown \\ 40 + 2 \end{array}$$

$$42 + 3 = 40 + 2 + 3 = \square + \square = \square$$

$$\begin{array}{l} \diagup \quad \diagdown \\ 40 + 2 \end{array}$$

$$68 - 40 = 60 + 8 - 40 = \square + \square = \square$$

$$\begin{array}{l} \diagup \quad \diagdown \\ 60 + 8 \end{array}$$

$$68 - 4 = 60 + 8 - 4 = \square + \square = \square$$

$$\begin{array}{l} \diagup \quad \diagdown \\ 60 + 8 \end{array}$$

$\triangleright 43 + 6$

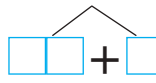
$\triangleright 34 + 20$

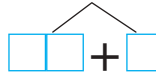
$\triangleright 67 - 5$

$\triangleright 56 - 40$

5 Знайди значення виразів за схемами.

$$23 + 5 = \square\square + \square + 5 = \square\square + \square = \square\square$$

$$59 - 3 = \square\square + \square - 3 = \square\square + \square = \square\square$$

$$23 + 50 = \square\square + \square + 50 = \square\square + \square = \square\square$$

$$59 - 30 = \square\square + \square - 30 = \square\square + \square = \square\square$$

6 Знайди значення виразів. Прокоментуй розв'язування.

$64 + 3$	$86 - 5$	$63 + 20$
$86 - 50$	$64 + 30$	$77 - 5$

7 Розглянь вирази. Що відмінне в їх розв'язуванні? Знайди значення виразів. Склади подібне завдання для однокласників.

$32 + 4$	$68 - 5$	$53 + 4$
$32 + 40$	$68 - 50$	$53 + 40$

8 Розгадай закономірність, за якою складено пари виразів. Знайди значення виразів.

$63 + 5$	$26 + 30$	$82 + 7$
$65 + 3$	$36 + 20$	$87 + 2$

$$\begin{array}{l} \text{> } 46 + 23 \\ \text{> } 46 - 23 \end{array}$$

6 Встав такі цифри, щоб утворилися істинні рівності.

$46 + \dots = 49$	$\dots + 5 = 38$	$68 - \dots = 63$
$84 - \dots = 32$	$\dots + 20 = 86$	$74 + \dots = 79$
$24 + \dots = 88$	$\dots - 40 = 32$	$36 + \dots = 96$
$67 - \dots = 65$	$\dots - 8 = 61$	$84 - \dots = 24$

7 До умови та кожного запитання добери вираз.

➤ До шкільної їдальні привезли 36 кг картоплі та 18 кг моркви. На приготування обіду витратили 5 кг картоплі та 3 кг моркви.

- 1) Скільки кілограмів картоплі залишилося?
- 2) Скільки кілограмів моркви залишилося?
- 3) Скільки всього кілограмів овочів привезли до їдальні?
- 4) На скільки більше привезли картоплі, ніж моркви?
- 5) Скільки всього кілограмів овочів витратили?
- 6) На скільки кілограмів більше витратили картоплі, ніж моркви?

$5 + 3$

$36 - 18$

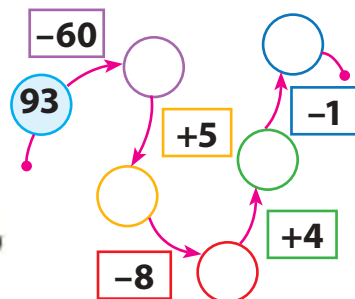
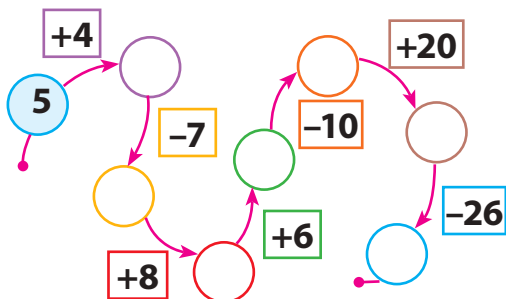
$36 + 18$

$36 - 5$

$5 - 3$

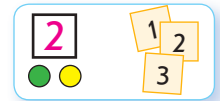
$18 - 3$

8 Виконай дії за стрілками.

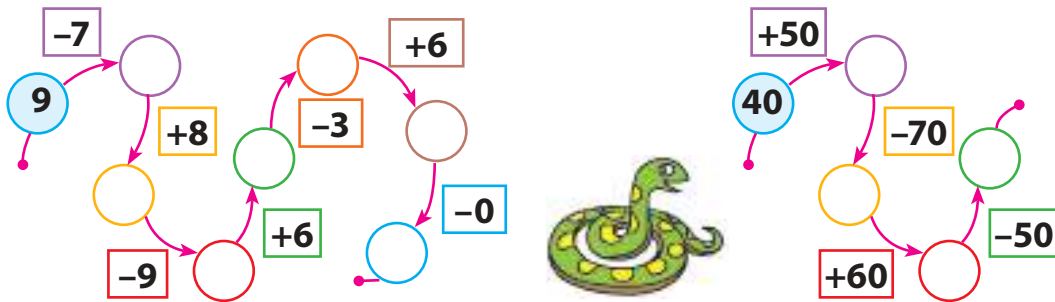

➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА ПОРОЗРЯДНО

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Виконай дії за стрілками.

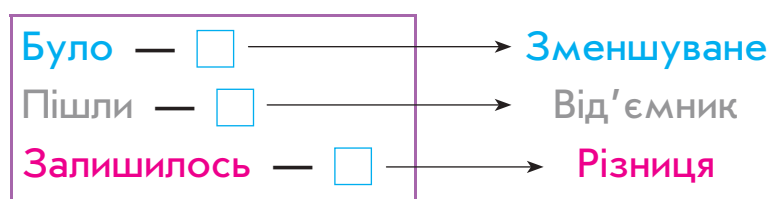
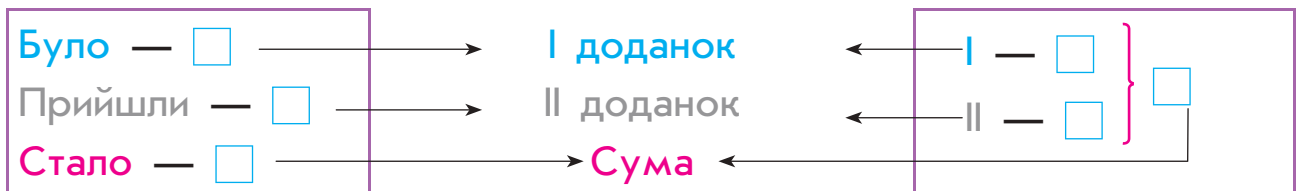

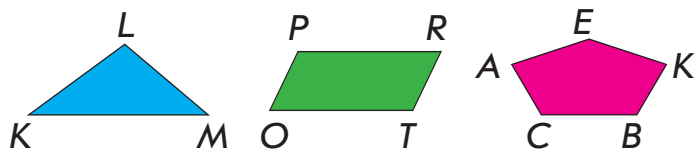
3 Знайди невідомий компонент або результат арифметичної дії.

Доданок	35	2		43		50	36		7	12		4	70	6		8
Доданок	60		30	4	5		60	20		6	40		8		60	
Сума		28	73		37	94		64	28		72	85		77	98	39

Зменшуване	53		47	28	84		92		65	66		55	81		88
Від'ємник	30	6		6		20	50	72	3	4	46		70	34	
Різниця		21	30		3	56		60			2	40		40	4

4 Усно склади за опорними схемами можливі задачі про учнів у класі.

5 Закінчи та прокоментуй розв'язування за схемами.

$54 + 43 = .$	$89 - 76 = .$	$86 + 12 = .$
$54 - 43 = .$	$35 + 51 = .$	$78 - 57 = .$

6 Прочитай задачу.

- У класі 16 хлопчиків і кілька дівчаток. Скільки всього дітей у класі?

Добери числове дане, якого бракує, розв'язавши таку задачу:

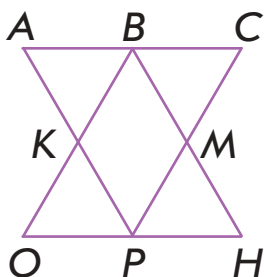
- У класі 16 хлопчиків, а дівчаток на 6 менше. Скільки дівчаток у класі?

Спробуй ці дві задачі поєднати в одну.

7 Встав такі цифри, щоб утворилися істинні рівності.

$8. - . = 82$	$.6 + 70 = 9.$	$87 - 5. = .3$
$.7 - 50 = 1.$	$.8 - . = 36$	$6. + .3 = .9$
$.6 + 40 = 7.$	$.4 - 40 = 2.$	$.5 - 3. = 41$

8 Скільки на кресленні трикутників?
Скільки чотирикутників?

» ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ДВОЦИФРОВІ ЧИСЛА ЧАСТИНАМИ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2

2 Виконай дії та встав у ліхтарики відповідні числа.

+6	-30	-5	+8	-20	+1	-10	+80	-70	
-4	+10	-50	+4	-10	+60	-50	+5	-7	

3 Знайди значення виразів. Прокоментуй свої дії.

$48 + 30$	$34 + 5$	$86 - 50 - 4$
$73 - 50$	$67 - 5$	$34 + 40 + 5$

4 Знайди значення першого виразу кожного стовпчика. Як це допоможе обчислити значення другого виразу? Закінчи розв'язання.

$42 + 10 + 6 = \dots + \dots = \dots$	$59 - 10 - 8 = \dots - \dots = \dots$
$42 + 16 = \dots$	$59 - 18 = \dots$
$\dots + \dots$	$\dots + \dots$

5 Закінчи та прокоментуй розв'язування. Що спільне в міркуваннях при додаванні та відніманні двоцифрових чисел частинами?

$$46 + 32 = 46 + 30 + 2 = \square + \square = \square$$

$30 + 2$

$$46 - 32 = 46 - 30 - 2 = \square - \square = \square$$

$30 + 2$

$$\triangleright 74 + 23 = 74 + 20 + 3$$

$$\triangleright 74 - 23 = 74 - 20 - 3$$

6 Закінчи обчислення за схемами, прокоментуй свої дії. Порівняй два способи обчислення — порозрядно та частинами.

$$52 + 47 = 52 + 40 + 7 = \square\square + \square = \square\square$$

$40 + 7$

$$52 + 47 = \square\square + \square = \square\square$$

$50 + 2 \quad 40 + 7$

$$89 - 56 = 89 - 50 - 6 = \square\square - \square = \square\square$$

$50 + 6$

$$89 - 56 = \square\square + \square = \square\square$$

$80 + 9 \quad 50 + 6$

7 Обчисли за схемами. Прокоментуй розв'язування.

$$25 + 16 = \dots + \dots = \dots \quad 56 - 34 = \dots - \dots = \dots$$

$\dots + 6 \quad \dots + \dots$

8 За умовою склали вирази. Про що дізнаємось, коли обчислимо значення виразів?

$\triangleright$ У Марининій бібліотеці 14 книжок з оповіданнями і 10 книжок із казками. Їй подарували ще 3 книжки з оповіданнями і 5 книжок з казками.

$$14 + 10$$

$$14 - 10$$

$$14 + 3$$

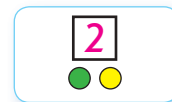
$$10 + 5$$

$$5 - 3$$

$$5 + 3$$

➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ДВОЦИФРОВІ ЧИСЛА РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Виконай обчислення за схемами.

$$34 + 25 = \square\square + \square = \square\square$$

$$\begin{array}{r} \square\square + \square \\ \square\square + \square \end{array}$$

$$34 + 25 = 34 + \square\square + \square = \square\square + \square = \square\square$$

$$\begin{array}{r} \square\square + \square \end{array}$$

$$76 - 43 = \square\square + \square = \square\square$$

$$\begin{array}{r} \square\square + \square \\ \square\square + \square \end{array}$$

$$76 - 43 = 76 - \square\square - \square = \square\square - \square = \square\square$$

$$\begin{array}{r} \square\square + \square \end{array}$$

3 Обчисли за схемами, прокоментуй розв'язування.

$$78 - 56 = \dots$$

$$56 + 23 = \dots$$

$$78 - 56 = \dots - 6 = \dots$$

$$56 + 23 = \dots + 3 = \dots$$

$$\begin{array}{r} \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

4 Обчисли значення сум і різниць по частинах за схемами.

$$23 + 16 = \dots$$

$$56 - 24 = \dots$$

$$32 + 27 = \dots$$

$$\begin{array}{r} \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$29 - 18 = \dots$$

$$64 + 25 = \dots$$

$$97 - 56 = \dots$$

$$\begin{array}{r} \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \dots + \dots \\ \dots + \dots \end{array}$$

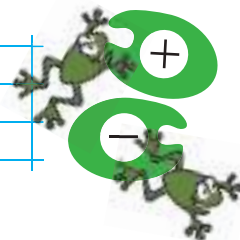

5 Встав такі цифри, щоб утворилися істинні рівності.

$6 \cdot + 24 = \cdot 7$	$8 \cdot - \cdot 2 = 57$	$5 \cdot + \cdot 3 = 78$
$\cdot 5 - 23 = 4 \cdot$	$\cdot 7 + 3 \cdot = 69$	$9 \cdot - \cdot 4 = 75$
$\cdot 4 + 1 \cdot = 76$	$\cdot 8 - 6 \cdot = 14$	$\cdot 6 + 4 \cdot = 99$

6 Микола пожартував і стер з дошки знаки арифметичних дій. Віднови записи, прокоментуй свої дії.

$7 \bigcirc 3 \bigcirc 2 = 12$	$7 \bigcirc 3 \bigcirc 2 = 6$	$6 \bigcirc 4 \bigcirc 1 = 3$
$7 \bigcirc 3 \bigcirc 2 = 2$	$6 \bigcirc 4 \bigcirc 1 = 1$	$6 \bigcirc 4 \bigcirc 1 = 9$

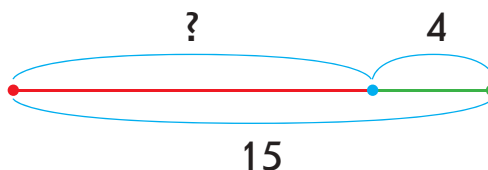
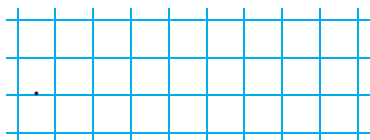
7 Виконай порівняння.

$26 \text{ см} - 6 \text{ см} \bigcirc 19 \text{ см}$	$6 \text{ дм} \bigcirc 62 \text{ см}$
$30 \text{ см} + 4 \text{ см} \bigcirc 35 \text{ см}$	$38 \text{ см} \bigcirc 4 \text{ дм}$

8 Прочитай задачу. Перевір, чи правильно виконав учень схему. Склади рівність, яка є розв'язанням задачі.

- ▶ На озері плавало 15 лебедів і качок. Скільки плавало лебедів, якщо качок було 4?

➤➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2

2 Обчисли значення виразів двома способами за схемами.

$35 + 24 = \dots + \dots = \dots$	$86 - 53 = \dots + \dots = \dots$
$35 + 24 = \dots + \dots = \dots$	$86 - 53 = \dots - \dots = \dots$

3 Перевір роботу Олі. Згадайся, чому вона помилилася.

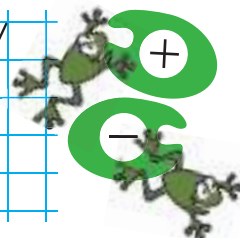
$26 + 13 = 91$	$87 - 65 = 22$	$46 + 12 = 58$
$38 - 16 = 22$	$32 + 26 = 85$	$98 - 52 = 64$
$74 + 24 = 98$	$78 - 56 = 22$	$38 - 27 = 1$

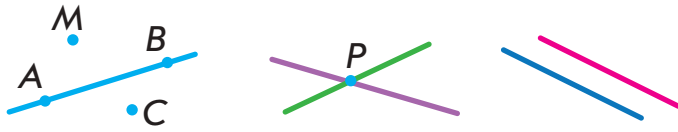
4 Згадай, у якому порядку можна додавати числа. Знайди значення сум зручним способом. Прокоментуй свої дії.

$8 + 5 + 2 = \dots$	$40 + 6 + 30$	$5 + 8 + 5$
$1 + 7 + 9$	$70 + 4 + 5$	$7 + 4 + 6$
$6 + 8 + 4$	$4 + 60 + 6$	$3 + 60 + 7$

5 Встав такі знаки арифметичних дій, щоб утворилися істинні рівності.

$8 \bigcirc 2 \bigcirc 3 = 3$	$9 \bigcirc 1 \bigcirc 2 = 7$	$5 \bigcirc 5 \bigcirc 4 = 14$
$8 \bigcirc 2 \bigcirc 3 = 7$	$9 \bigcirc 1 \bigcirc 2 = 8$	$5 \bigcirc 5 \bigcirc 4 = 6$
$8 \bigcirc 2 \bigcirc 3 = 9$	$9 \bigcirc 1 \bigcirc 2 = 10$	$5 \bigcirc 5 \bigcirc 4 = 4$

6 Знайди невідомий компонент або результат арифметичної дії.

Доданок	23	34		34		56	54	63		67		55	15	36
Доданок	14		14	23	12		32		44	11	36		13	
Сума		89	45		68	89		87	56		97	68		49

7 Подумай, на які запитання з поданих нижче ти зможеш відповісти за даною умовою. Якщо зможеш, склади вираз для відповіді на кожне запитання. До якого запитання тобі важко скласти вираз?

► В автобусі їхали 13 чоловіків і 12 жінок. На зупинці вийшли 2 жінки, а увійшли 3 чоловіки.

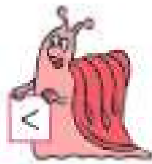
- 1) Скільки всього чоловіків і жінок їхало в автобусі?
- 2) На скільки більше жінок, ніж чоловіків, їхало в автобусі?
- 3) Скільки жінок залишилося в автобусі?
- 4) Скільки чоловіків стало в автобусі?
- 5) На скільки більше людей вийшло на зупинці, ніж увійшло?
- 6) Скільки людей їде в автобусі після зупинки?

8 Виконай порівняння.

$6 \text{ м } 8 \text{ дм} \bigcirc 5 \text{ м } 9 \text{ дм}$

$7 \text{ дм } 9 \text{ см} \bigcirc 80 \text{ см}$

$27 \text{ см} - 5 \text{ см} \bigcirc 22 \text{ см}$

$16 \text{ дм} + 3 \text{ дм} \bigcirc 18 \text{ см}$

9 Встав такі цифри, щоб утворилися істинні рівності.

$4 \cdot + \cdot 3 = 77$	$\cdot 9 - 5 \cdot = 35$	$2 \cdot + \cdot 4 = 89$
$8 \cdot - \cdot 6 = 32$	$\cdot 6 + 3 \cdot = 58$	$8 \cdot - \cdot 6 = 21$

ВІВЧАЄМО ОДИНИЦІ ЧАСУ: ДОБА, ТИЖДЕНЬ, МІСЯЦЬ, РІК

- 1 У яких одиницях вимірюється кожна величина? З'єднай лінією відповідні пари смужок.

Довжина	1 година, 1 доба, 1 тиждень
Маса	1 см, 1 дм, 1 м
Час	1 л
Місткість	1 кг

- 2 Попрацюйте в парах. Назвіть частини доби. Розкажіть, що ви робили сьогодні вранці; що плануєте на день, на вечір. Пригадайте, чим цікавим запам'ятався день учора; позавчора. Яке число місяця було вчора? яке — сьогодні? яке буде завтра? яке — післязавтра?

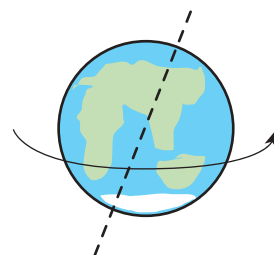
- 3 Заповни таблицю, визначивши відповідні дні тижня.

Учора	Сьогодні	Завтра	Післязавтра
Четвер			
	Вівторок		
		П'ятниця	
			Понеділок

- 4 Назви відомі тобі одиниці вимірювання часу. Коли ти ними користуєшся?

Доба, місяць, рік — ці одиниці часу пов'язані з обертанням небесних тіл.

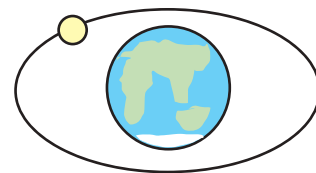
- **Доба** — це проміжок часу, протягом якого Земля робить повний оберт навколо своєї осі.
У добі 24 години.

- 1 доба — 24 години
- 1 місяць — приблизно 30 днів
- 1 рік — 12 місяців

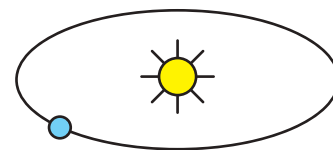
5 🔍 Скільки днів у тижні? Досліди календар. Полічи, скільки тижнів може бути в місяці.

➤ **Місяць** — це проміжок часу, протягом якого Місяць робить повний оберт навколо Землі та навколо своєї осі.

6 🔍 Досліди календар. Скільки днів може бути в місяці? Скільки місяців у році?

➤ **Рік** — це проміжок часу, протягом якого Земля робить повний оберт навколо Сонця. За той самий час Місяць робить 12 повних обертів навколо Землі. Тому рік поділяють на 12 проміжків — місяців. У році — 12 місяців.

7 Заповни таблицю, визначивши відповідні місяці.

Зима	Весна	Літо	Осінь
Грудень			
		Липень	
	Травень		Листопад

8 Назви членів родини від найстаршого до наймолодшого; від наймолодшого до найстаршого.

35 років

7 років

36 років

62 роки

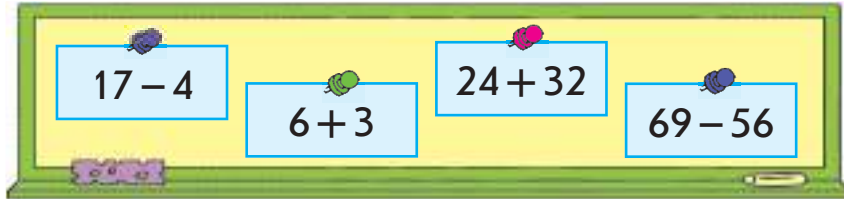

64 роки

» ЗНАЙОМИМОСЯ З МАТЕМАТИЧНИМИ ВИРАЗАМИ, ЩО МІСТЯТЬ ДУЖКИ

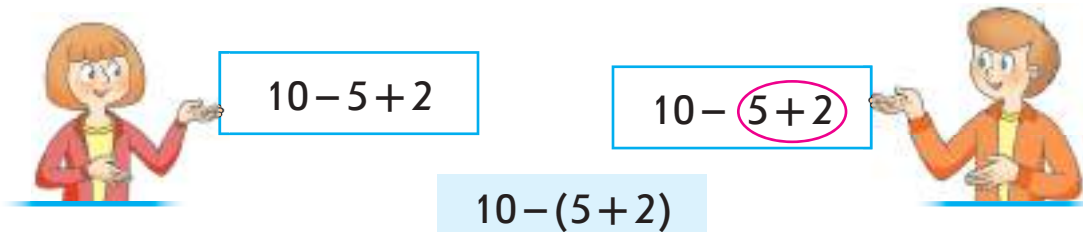
1

Прочитай математичні вирази.

2

Знайди суму чисел 5 і 2. Відними її від числа 10. Назви результат. Юля та Славко спробували записати відповідний вираз. Знайди значення записаних виразів.

3

Обери запис, який відповідає вимозі.

До числа 3 додати різницю чисел 7 і 5.

$$3 + 7 - 5$$

$$3 + (7 - 5)$$

Від числа 17 відняти суму чисел 6 і 4.

$$17 - (6 + 4)$$

$$17 - 6 + 4$$

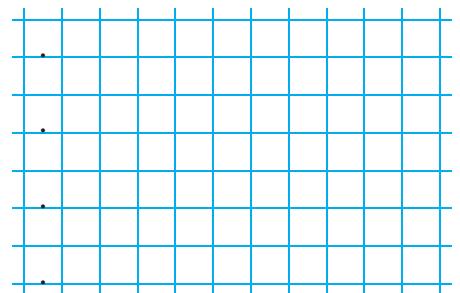

Якщо треба **додати** чи **відняти суму** або **різницю** чисел, то її **записують у дужках**.

4

Запиши вирази, використовуючи дужки.

- 1) До суми чисел 3 і 6 додати 1.
- 2) Від числа 9 відняти суму чисел 4 і 3.
- 3) До числа 3 додати різницю чисел 16 і 6.
- 4) До числа 4 додати суму чисел 8 і 2.

➤ **Сполучний закон додавання:**

$$(a + b) + c = a + (b + c)$$

5

Попрацюй із математичними матеріалами.

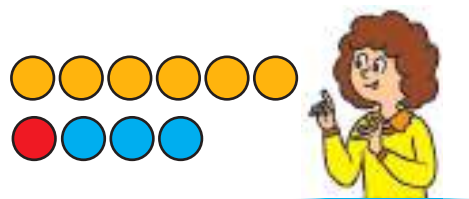
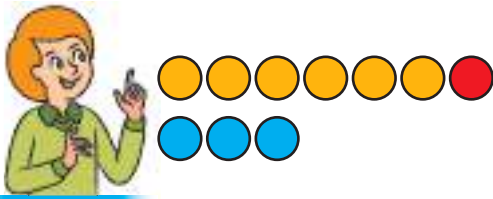
6

Оленка і Сашко знаходили значення виразів по-різному. Поясни, як кожен із них міркував. Чому результати обчислень однакові?

$$6 + 1 + 3 = (6 + 1) + 3 = 10$$

$$6 + 1 + 3 = 6 + (1 + 3) = 10$$

Два доданки можна замінити їх сумою.

7

Розглянь суми. Зроби припущення щодо їх значень. Обчисли значення виразів.

$3 + (2 + 4)$	$(3 + 2) + 4$
$(3 + 4) + 2$	$2 + (3 + 4)$

Числа можна додавати в будь-якому порядку!

8

Як різними способами можна обчислити значення суми: $5 + 2 + 3$? Прокоментуй записи, які зробив Андрійко.

$$(5 + 2) + 3$$

$$5 + (2 + 3)$$

Порівняй записи виразів. Зроби припущення щодо значень цих виразів. Знайди значення кожного виразу. Який висновок можна зробити?

**Сполучний
закон додавання**

$$(a + b) + c = a + (b + c)$$

»» ВИЗНАЧАЄМО ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ДІЙ У ВИРАЗАХ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Встанови, який вираз у дужках — сума чи різниця? Прочитай кожний з поданих виразів, скориставшись зразками.

$$23 - (9 + 1)$$

Від 23 відняти суму чисел 9 і 1.

$$40 + (36 - 6)$$

До 40 додати різницю чисел 36 і 6.

$$53 + (40 - 20)$$

$$69 + (9 - 8)$$

$$(7 + 3) - 8$$

$$81 - (30 + 40)$$

$$98 - (5 + 3)$$

$$(80 - 60) + 5$$

3 Знайди значення виразів, виконуючи дії в порядку, на який вказують числа над знаками дій. Зістав значення виразів у кожному стовпчику. Зроби висновок, чи залежить значення виразу від порядку виконання дій.

$10 - 8 - 1$	$47 - 5 + 2$	$76 - 4 - 2$
$10 - (8 - 1)$	$47 - (5 + 2)$	$76 - (4 - 2)$

»» У виразі з дужками **першими** виконують дії в дужках.
У виразі без дужок дії виконують так, як вони записані, — зліва направо.

4 Прочитай вирази. У кружках зазнач порядок виконання дій.

$6 + (12 - 2)$	$8 - (4 + 2)$	$(34 + 12) - 23$
$56 - 43 + 21$	$45 - 12 + 22$	$34 + (67 - 55)$

$$\triangleright a+(b-c) \quad \triangleright (k+p)-n$$

5 Зазнач у кружках порядок виконання дій у виразах. Обчисли значення виразів за схемами.

$8+(5-3)=8+ \overset{\circ}{.} = \overset{\circ}{.}$	$57+(10-8)= \overset{\circ}{.} + \overset{\circ}{.} = \overset{\circ}{.}$
$9-(4+2)= \overset{\circ}{.} + \overset{\circ}{.} = \overset{\circ}{.}$	$(38-26)+74= \overset{\circ}{.} + \overset{\circ}{.} = \overset{\circ}{.}$
$10-(9-6)= \overset{\circ}{.} - \overset{\circ}{.} = \overset{\circ}{.}$	$69-(38-22)= \overset{\circ}{.} - \overset{\circ}{.} = \overset{\circ}{.}$

6 Постав дужки відповідно до зазначеного порядку дій. Знайди значення виразів.

$9-6-2= \overset{2}{.} \overset{1}{.}$	$43+6-5= \overset{1}{.} \overset{2}{.}$	$7-4+3= \overset{2}{.} \overset{1}{.}$
$38-27-5= \overset{2}{.} \overset{1}{.}$	$80+20-10= \overset{2}{.} \overset{1}{.}$	$4+6-7= \overset{1}{.} \overset{2}{.}$

7 $\triangleright$ Тато купив на ринку 5 кг яблук, 3 кг груш, 7 кг слив і 2 кг персиків.

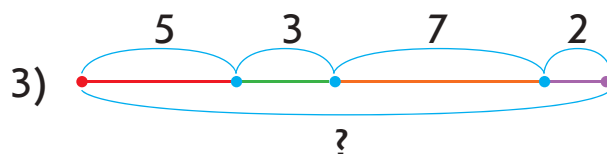
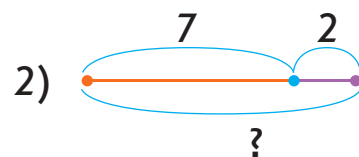
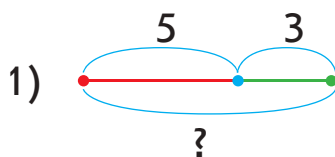
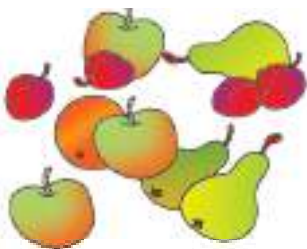
Про що дізнаємось, коли знайдемо значення виразів?

$$5+3$$

$$7+2$$

$$5+3+7+2$$

Яка схема ілюструє, скільки всього кілограмів фруктів купив тато? Обчисли значення відповідного виразу.

»» СКЛАДАЄМО ЗАДАЧІ

1

Виділи числові дані в кожній умові. Про що можна дізнатися за цими даними? Постав запитання.

- 1) У Кості 12 гривень, а в Оленки 10 гривень.
- 2) Сік коштує 30 гривень, а печиво на 10 гривень менше.
- 3) У Миколки в гаманці 40 гривень. Мама дала йому ще 20 гривень.
- 4) Після того як тато дав Катрусі 20 гривень, у неї стало 50 гривень.
- 5) У Маринки було 50 гривень, вона витратила 40 гривень.

2

Склади задачі, розв'язанням яких є вираз: $14 + 5$. Почни запитання своїх задач так:

- 1) Скільки всього ... ?
- 2) Скільки стало ... ?
- 3) Скільки ..., якщо ... на 5 більше?
- 4) Скільки було спочатку?

3

Зістав тексти задач. Чи однакове в них розв'язання?

- 1) Наталка витратила на булочку 10 гривень і на шоколадку — 20 гривень. Скільки всього грошей витратила Наталка?
- 2) Наталка витратила на булочку 10 гривень і на шоколадку — 20 гривень. На скільки гривень зменшилася кількість грошей в Наталки?

4

Перевір, чи правильно учень визначив порядок виконання дій у виразах. Виправ помилки.

2	1	2	1	3	1	2	1	2	3
$8 - (2 + 4)$	$(3 + 7) - 5$	$9 - (7 - 5) + 1$	$(6 + 4) - (8 - 5)$						

$$\begin{array}{ccc} \color{red}{1} & \color{red}{1} & \color{red}{1} \quad \color{red}{2} \\ \color{red}{>} a + (b - c) & \color{red}{>} (k + p) - n & \color{red}{>} (c - p) + (k + a) \end{array}$$

5 Постав дужки так, щоб виконувався зазначений порядок дій.

$$\begin{array}{cccc} \color{red}{1} & \color{red}{2} & \color{red}{2} & \color{red}{1} & \color{red}{1} & \color{red}{2} & \color{red}{3} & \color{red}{2} & \color{red}{1} & \color{red}{3} \\ 6 + 4 - 7 & 8 - 7 - 5 & 9 - 4 - 3 + 6 & 10 - 7 - 5 + 1 \end{array}$$

6 Олег стверджує, що записав істинні рівності. Чи правий хлопчик? Яке правило він застосував?

$$(2 + 6) + 1 = 2 + (6 + 1) \quad 4 + (3 + 2) = (4 + 3) + 2$$

7 Знайди значення виразів зручним способом.

$$\begin{array}{cc} 3 + 50 + 7 = . & 30 + 8 + 50 = . \\ 6 + 4 + 80 = . & 4 + 40 + 20 = . \end{array}$$

8 Знайди значення виразів.

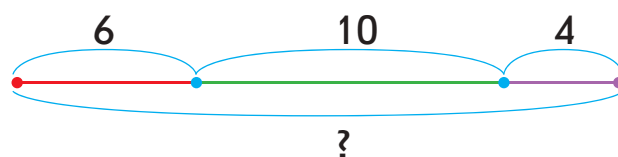
$$5 \text{ см} + 60 \text{ см} = \square \square \text{ _____}$$

$$8 \text{ дм} + 40 \text{ дм} + 2 \text{ дм} = \square \square \text{ _____}$$

$$15 \text{ см} - 3 \text{ см} = \square \square \text{ _____}$$

$$14 \text{ м} + 3 \text{ м} + 7 \text{ м} = \square \square \text{ _____}$$

9 Усно склади задачу за схемою. Склади можливі вирази, обчисли їх значення.

Grid for writing the answer to problem 9.

➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА ЧАСТИНАМИ

1 Виправ помилки.

10

4	2	5	7	1	3	6	7	9
5	8	4	3	8	7	3	2	1

7

5	4	2	7	3	6
2	3	4	1	4	1

2 Доповни або зменш числа до 10.

$6 + \square$

$13 - \square$

$2 + \square$

$15 - \square$

$11 - \square$

$7 + \square$

$16 - \square$

$1 + \square$

3 Обчисли зручним способом. Які доданки доцільно взяти в дужки?

$9 + 6 + 1$	$8 + 3 + 7$
$4 + 2 + 8$	$2 + 5 + 8$

4 Встав такі числа, щоб одержати істинні рівності.

$9 + \dots + 7 = 17$	$7 + \dots + 2 = 12$	$8 + \dots + 5 = 15$
$4 + \dots + 3 = 13$	$5 + \dots + 8 = 18$	$3 + \dots + 9 = 19$

5 Прочитай перший вираз у стовпчику. Скільки в першому доданку не вистачає до 10? Розглянь другий вираз у стовпчику. Зістав його з першим виразом. Чи допоможе другий вираз знайти значення першого? Виконай обчислення усно.

$$\begin{array}{c} 9 + 7 \\ \swarrow \searrow \\ 9 + 1 + 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 5 + 8 \\ \swarrow \searrow \\ 5 + 5 + 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 6 + 9 \\ \swarrow \searrow \\ 6 + \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 8 + 8 \\ \swarrow \searrow \\ 8 + \square + \square \end{array}$$

➤ Сума зручних доданків

$$7+5$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$3+2$$

$$13-4$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$3+1$$

- 6 Прочитай перший вираз у стовпчику. Скільки одиниць треба забрати від зменшуваного, щоб одержати 10? Розглянь другий вираз у стовпчику. Зістав його з першим виразом. Чи допоможе другий вираз знайти значення першого? Виконай обчислення усно.

$$16-7$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$16-6-1$$

$$15-8$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$15-5-3$$

$$16-9$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$16-\square-\square$$

$$12-8$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$12-\square-\square$$

- 7 Прокоментуй розв'язання.

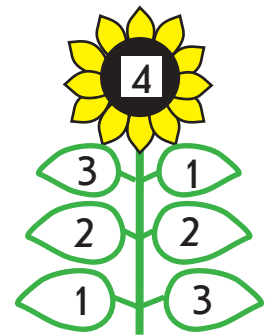

$$8+2=(8+1)+1=9+1=10$$

$$1+1$$

$$10-4=(10-1)-3=9-3=6$$

$$1+3$$

- 8 Попрацюй із кружками-намистинками. Поясни розв'язання.

$$9+2=(9+1)+1=10+1=11$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$1+1$$

$$12-4=(12-2)-2=10-2=8$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$2+2$$

- 9 Прокоментуй обчислення за схемами.

$$7+4=7+\square+\square=10+\square=\square\square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square+\square$$

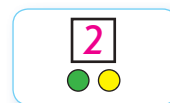
$$11-3=11-\square-\square=10-\square=\square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square+\square$$

➤➤ ЗНАЙОМИМОСЯ ІЗ ЗАДАЧАМИ НА ЗНАХОДЖЕННЯ СУМИ ТРЬОХ ДОДАНКІВ

1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Прокоментуй обчислення за схемами.

$$8 + 3 = \overset{10}{8 + \square} + \square = 10 + \square = \square\square$$

$$11 - 4 = \overset{10}{11 - \square} - \square = 10 - \square = \square$$

$$9 + 3 = \overset{10}{9 + \square} + \square = 10 + \square = \square\square$$

$$12 - 4 = \overset{10}{12 - \square} - \square = 10 - \square = \square$$

3 Перевір, чи правильно Андрійко розв'язав задачу.

➤ На морському березі відпочивають 4 чайки і 6 бакланів. Скільки всього птахів на березі?

Задача

Ч. — 4 пт. } Б. — 6 пт. } ?		
--------------------------------	--	--

Розв'язання

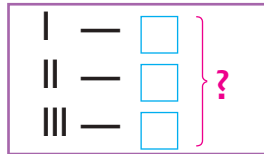
$6 + 4 = 10$ (пт.)

Відповідь: усього 10 птахів.

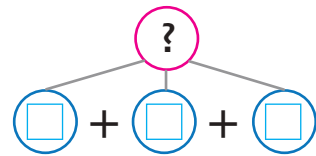
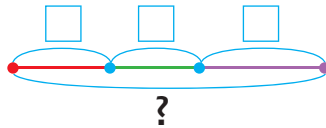
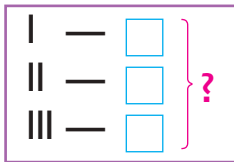
Оленка запропонувала хлопчику іншу задачу. Порівняй її з попередньою.

➤ На морському березі відпочивають 4 чайки, 6 бакланів і 5 голубів. Скільки всього птахів на березі?

Як треба змінити подані короткий запис, схему та схему аналізу, щоб розв'язати задачу Оленки? Знайди відповідь на запитання її задачі.

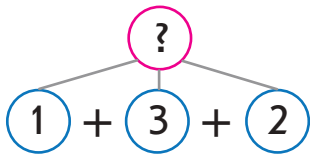
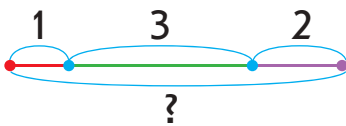

Задачі на знаходження суми трьох доданків

4

Визнач задачу, якій відповідають обидві схеми.

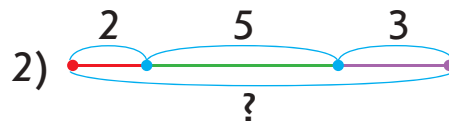
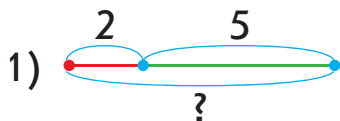

- 1) У кішки 1 біле, 3 чорні й 2 смугасті кошенят. Скільки білих та чорних кошенят?
- 2) У кішки 1 біле, 3 чорні й 2 смугасті кошенят. На скільки більше чорних кошенят, ніж смугастих?
- 3) У кішки 1 біле, 3 чорні й 2 смугасті кошенят. Скільки всього кошенят у кішки?

5

Добери схему до тексту задачі. Зміни запитання задачі так, щоб їй відповідала інша схема.

- Тетянка намалювала 2 картинки фарбами, 5 — олівцями та 3 — крейдою. Скільки всього малюнків намалювала Тетянка?

6

Обчисли значення виразів.

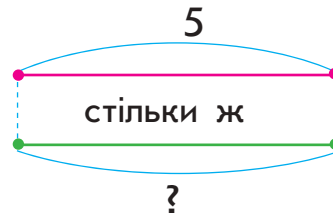
$59 - (5 + 4)$	$(15 - 5) + 18 - 6$
$(44 - 4) - 30$	$45 - (10 + 2) - 11$

»» ЗНАЙОМИМОСЯ ІЗ ЗАДАЧАМИ НА ЗНАХОДЖЕННЯ ТРЕТЬОГО ЧИСЛА ЗА СУМОЮ ДВОХ ЧИСЕЛ

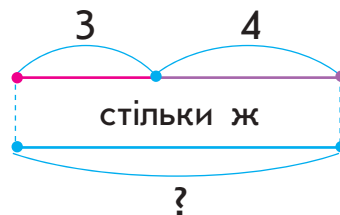
1 Попрацюй із математичними матеріалами.

2 Тарасик поклав на парту 5 олівців і стільки ж ручок. Скільки ручок поклав хлопчик? Прокоментуй схему.

3 На парті в Ганнусі 3 ручки та 4 олівці. Під ними вона поклала стільки фломастерів, скільки ручок та олівців разом. Скільки фломастерів поклала Ганнуся?

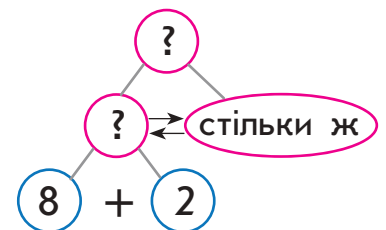
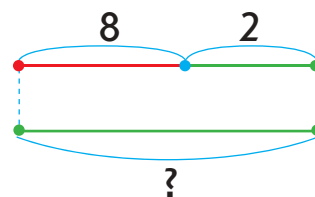

$3 + 4 = 7$ (шт.) — усього ручок і олівців, тому фломастерів також 7!

4 В океанаріумі 8 риб-папуг, 2 скати, а катранів стільки, скільки риб-папуг і скатів разом. Скільки катранів в океанаріумі? Прокоментуй розв'язання задачі.

П. — 8 р.
С. — 2 р. } К. — ?

Задача

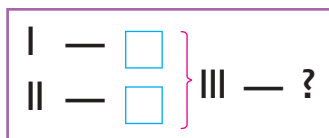

Розв'язання

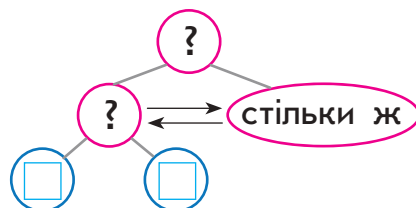
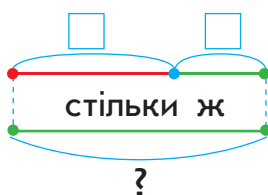
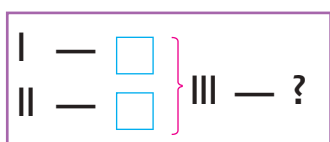
$8 + 2 = 10$ (р.) — усього риб-папуг і скатів, тому катранів також 10.

Відповідь: 10 катранів у океанаріумі.

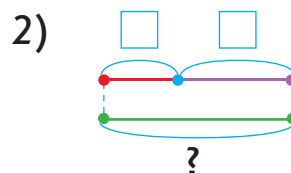
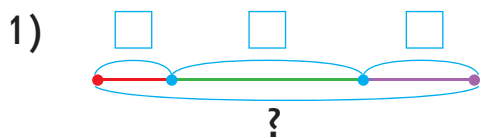
Задачі на знаходження третього числа за сумою двох даних чисел

5

Добери до задачі схему. Зміни текст задачі так, щоб у ній потрібно було знайти суму трьох доданків.

► У коралах ховаються від хижаків 4 морські зірки, 5 морських їжаків, а морських коників стільки, скільки морських зірок і їжаків разом. Скільки морських коників ховається в коралах?

6

Поміркуй, як скласти два трикутники із 5 паличок; три трикутники із 7 паличок. Оціни, як Софійка та Миколка склали три трикутники. Чи існує ще один варіант?

7

Обчисли, виконуючи додавання або віднімання числа частинами.

$$12 - 5 = \overset{10}{12 - \square} - \square = 10 - \square = \square$$

$$7 + 4 = \overset{10}{7 + \square} + \square = 10 + \square = \square \square$$

$$13 - 5 = \overset{10}{13 - \square} - \square = 10 - \square = \square$$

$$8 + 4 = \overset{10}{8 + \square} + \square = 10 + \square = \square \square$$

»» ДОДАЄМО СУМУ ДО ЧИСЛА

1

Попрацюй із математичними матеріалами.

2

Прокоментуй розв'язання за схемами. Закінчи обчислення.

$$7 + 6 = (7 + 3) + 3 = \square\square + 3 = \square\square$$

↙ ↘
3 + 3

$$9 + 5 = 9 + (1 + 4) = (9 + 1) + 4 = \square\square$$

»»

Щоб **додати суму двох чисел** до числа, достатньо до цього числа **додати один доданок**, а потім до одержаного результату **додати інший доданок**.

$$14 - 6 = (14 - 4) - 2 = \square\square - 2 = \square$$

↙ ↘
4 + 2

$$12 - 7 = 12 - (2 + 5) = (12 - 2) - 5 = \square$$

»»

Щоб **відняти суму двох чисел** від числа, достатньо від цього числа **відняти один доданок**, а потім від одержаного результату **відняти інший доданок**.

3

Визнач, які правила були застосовані для зручності обчислень. Закінчи обчислення за схемами.

$$5 + (5 + 3) = (5 + 5) + 3 = \square\square + 3 = \square\square$$

$$7 + (2 + 3) = (7 + 3) + 2 = \square\square + \square = \square\square$$

$$13 - (3 + 5) = (13 - 3) - 5 = \square\square - 5 = \square$$

$$16 - (2 + 6) = (16 - 6) - 2 = \square\square - \square = \square$$

4

Добери до кожної задачі опорну схему з поданих.

- » 1) У першій нірці живе 10 мишей, у другій — 7, а в третій — 3. Скільки всього мишей живуть у цих нірках?

$$a + (b + c) = \begin{cases} (a + b) + c \\ (a + c) + b \end{cases}$$

$$a - (b + c) = \begin{cases} (a - b) - c \\ (a - c) - b \end{cases}$$

- 2) У першій нірці живе 10 мишей, у другій — 7. Скільки всього мишей живуть у цих нірках?
- 3) У першій нірці живе 10 мишей, у другій — 7, а в третій — стільки, скільки в першій і другій разом. Скільки мишей живуть у третій нірці?

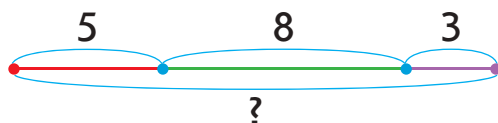
а)
$$\left. \begin{array}{l} I - \square \\ II - \square \end{array} \right\} ?$$

б)
$$\left. \begin{array}{l} I - \square \\ II - \square \end{array} \right\} III - ?$$

в)
$$\left. \begin{array}{l} I - \square \\ II - \square \\ III - \square \end{array} \right\} ?$$

5 Прочитай умову та розглянь схему. Доповни умову числовими даними. Постав запитання.

На сонечку гріються $\square$ жабок, $\square$ ящірок і $\square$ вужів.

6 Перевір, чи правильно визначено порядок виконання дій у виразах. Якщо є помилки, то виправ їх.

$$43 - (17 + 3)$$

$$(34 - 27) + 16 - (11 - 8)$$

$$32 - (14 + 9) - 6$$

7 Зазнач у кружках порядок виконання дій у виразах. Знайди значення виразів.

$60 - (3 + 7)$	$39 + 1 - 10$
$74 + (85 - 80)$	$28 - 8 + 14$
$44 + (13 - 10)$	$69 - (29 + 40)$

»» ВИКОРИСТОВУЄМО ПЕРЕСТАВНИЙ ЗАКОН ДОДАВАННЯ

1 Як можна розподілити суми на дві групи? Як доцільно міркувати при додаванні до меншого числа більшого?

$5 + 3$

$2 + 7$

$4 + 6$

$8 + 2$

$4 + 8$

$9 + 6$

$7 + 5$

$3 + 9$

Коли до меншого числа додають більше, зручніше **переставити доданки**.

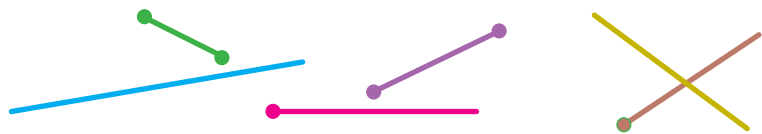

2 Закінчи розв'язання за схемами.

$4 + 7 = 7 + 4 = (7 + 3) + 1 = \dots + \dots = \dots$ $6 + 8 = 8 + 6 = (\dots + \dots) + \dots = \dots + \dots = \dots$	
---	--

3 Поміняй місцями доданки та виконай додавання частинами.

$4 + 8 = \dots + \dots = \dots + \dots + \dots = \dots + \dots = \dots$ $6 + 9 = \dots + \dots = \dots + \dots = \dots + \dots = \dots$ $5 + 6 = \dots + \dots = \dots + \dots = \dots + \dots = \dots$ $7 + 8 = \dots + \dots = \dots + \dots = \dots + \dots = \dots$

- 4 Знайди значення сум, користуючись правилом додавання суми до числа. Кожен крок розв'язування прокоментуй. Як слід міркувати при обчисленні значень різниць?

6 + 5	
14 - 7	
7 + 5	
12 - 6	

- 5 Прочитай задачу. Доповни її короткий запис і схеми. Розв'яжи задачу.

- За перший рік бобер побудував греблю завдовжки 3 м, за другий — 2 м, а за третій — стільки, скільки за два попередні роки разом. Скільки метрів греблі побудував бобер за третій рік?

Задача

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - \square \text{ м} \\ \text{II} - \square \text{ м} \end{array} \right\} \text{III} - \square$$

- 6 Усно склади задачі за короткими записами. Чим відрізнятимуться розв'язання цих задач?

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 6 \\ \text{II} - 4 \end{array} \right\} \text{III} - ?$$

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 6 \\ \text{II} - 4 \\ \text{III} - 7 \end{array} \right\} ?$$

➤➤ РОЗВ'ЯЗУЄМО ЗАДАЧІ ІЗ ЗАЙВИМИ ЧИСЛОВИМИ ДАНИМИ

1

Прочитай задачу. Назви числові дані, достатні для відповіді на запитання задачі. Розв'яжи задачу.

- У морську мандрівку команда вітрильника взяла 5 бочок прісної води. Під час однієї пригоди 2 бочки впали в океан, а 1 бочку захопили пірати. Скільки бочок води втратили мандрівники?

Зміни запитання так, щоб використати в розв'язанні число 5. Усно розв'яжи отриману задачу.

Оля поєднала умову поданої задачі зі зміненним запитанням і виконала короткий запис. Як ти гадаєш, яку задачу склала Оля? Що незвичного в короткому записі? Чи можемо ми однією арифметичною дією відповісти на запитання цієї задачі?

Було — 5 б.
Втратили — ?, 2 б. і 1 б.
Залишилося — ?

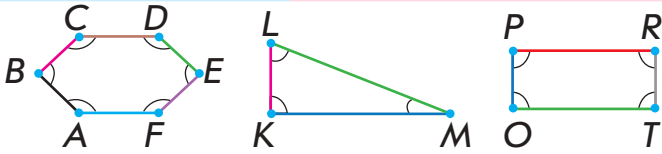
Існують задачі, на запитання яких **не можна відповісти одразу**, виконавши **лише одну арифметичну дію**.

2

Прочитай задачу. Назви числові дані, достатні для відповіді на запитання задачі. Які числові дані зайві?

- Учитель і 3 учні майстрували вітрильник. На виготовлення корпусу корабля вони витратили 5 днів, а на вітрила — 2 дні. Скільки часу витратили майстри на вітрильник?

3 Виконай обчислення за схемами з коментарем.

$$7 + 5 = \square + \square + \square = \square \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$14 - 9 = \square - \square - \square = \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$11 - 7 = \square - \square - \square = \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$8 + 4 = \square + \square + \square = \square \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$17 - 8 = \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$4 + 7 \rightleftharpoons \square + \square = \square \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$11 - 4 = \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$8 + 5 = \square \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$16 - 8 = \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

$$2 + 9 \rightleftharpoons \square + \square = \square \square$$

$$\swarrow \quad \searrow$$

$$\square + \square$$

4 Знайди невідомий компонент або результат арифметичної дії.

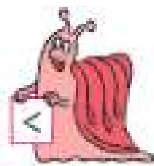
Зменшуване	48	86		79	94		98		58	87	49		24	88
Від'ємник	13		33	37		43	66	34		26		35	13	
Різниця		74	55		61	32		34	25		37	33		75

5 Порівняй іменовані числа.

$$6 \text{ м } 3 \text{ дм} \bigcirc 3 \text{ м } 6 \text{ дм}$$

$$8 \text{ дм } 3 \text{ см} \bigcirc 80 \text{ см}$$

$$8 \text{ м } 4 \text{ дм} \bigcirc 9 \text{ м } 5 \text{ дм}$$

$$4 \text{ м } 8 \text{ дм} \bigcirc 48 \text{ дм}$$

$$6 \text{ дм } 7 \text{ см} \bigcirc 64 \text{ см}$$

$$9 \text{ м} \bigcirc 8 \text{ м } 9 \text{ дм}$$

6 Перевір, чи правильно визначено порядок виконання дій у виразах.

$$47 - (32 + 12) + 4$$

3   1   2

$$(65 - 43) + 11 - (12 - 6)$$

1   4   3   2

» ДОСЛІДЖУЄМО ТАБЛИЦІ ДОДАВАННЯ ЧИСЕЛ У МЕЖАХ 20

1 Вибери варіант і виконай обчислення за схемами.

I варіант

$$9 + 8 = \square \square$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$11 - 5 = \square$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$16 - 7 = \square$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$12 - 3 = \square$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

II варіант

$$6 + 5 = \square \square$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$17 - 9 = \square$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$13 - 5 = \square$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

$$17 - 8 = \square$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + \square \end{array}$$

2 Досліди, який компонент дії змінюється. На скільки? Як це впливає на результат? Закінчи обчислення.

$$\begin{array}{r} 6 + 2 = 8 \\ + 1 \quad \downarrow \quad \downarrow \\ 7 + 2 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 - 7 = 3 \\ - 1 \quad \downarrow \quad \downarrow \\ 9 - 7 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 - 4 = 2 \\ + 3 \quad \downarrow \quad \downarrow \\ 9 - 4 = \square \end{array}$$

3 Досліди, чому в рівностях однакові результати. Впиши пропущені доданки.

$$8 + 4 = 12$$

$$5 + 9 = 14$$

$$7 + 9 = 16$$

$$4 + 7 = 11$$

$$9 + 3 = 12$$

$$6 + 8 = 14$$

$$8 + \square = 16$$

$$\square + \square = 11$$

4 Розгадай «секрет» таблиць додавання.

$$9 + 2 = 11$$

$$8 + 3 = 11$$

$$7 + 4 = 11$$

$$6 + 5 = 11$$

$$9 + 3 = 12$$

$$8 + 4 = 12$$

$$7 + 5 = 12$$

$$6 + 6 = 12$$

$$9 + 4 = 13$$

$$8 + 5 = 13$$

$$7 + 6 = 13$$

$$9 + 5 = 14$$

$$8 + 6 = 14$$

$$7 + 7 = 14$$

$$9 + 6 = 15$$

$$8 + 7 = 15$$

$$9 + 7 = 16$$

$$8 + 8 = 16$$

$$9 + 8 = 17$$

$$9 + 9 = 18$$

➤ **Склад чисел
другого десятка**

Якщо **перший доданок** $\frac{\text{збільшиться}}{\text{зменшиться}}$ на кілька одиниць,
а **другий доданок**, навпаки, $\frac{\text{зменшиться}}{\text{збільшиться}}$ на стільки ж
одиниць, то **значення суми не зміниться.**

5

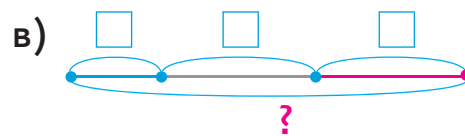
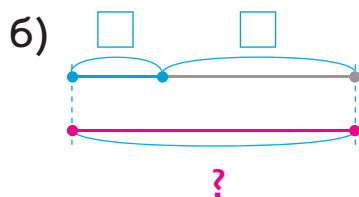
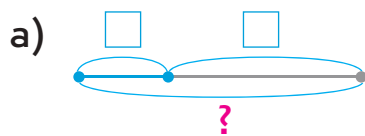
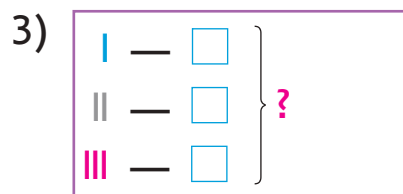
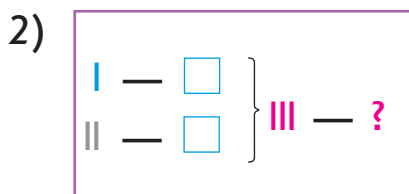
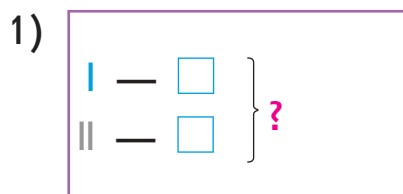
У Галинки купюри 10, 5 і 1 гривня. Що вона може купити на ці гроші? Які купюри вона має дати касиру? Скільки решти вона одержить?

6

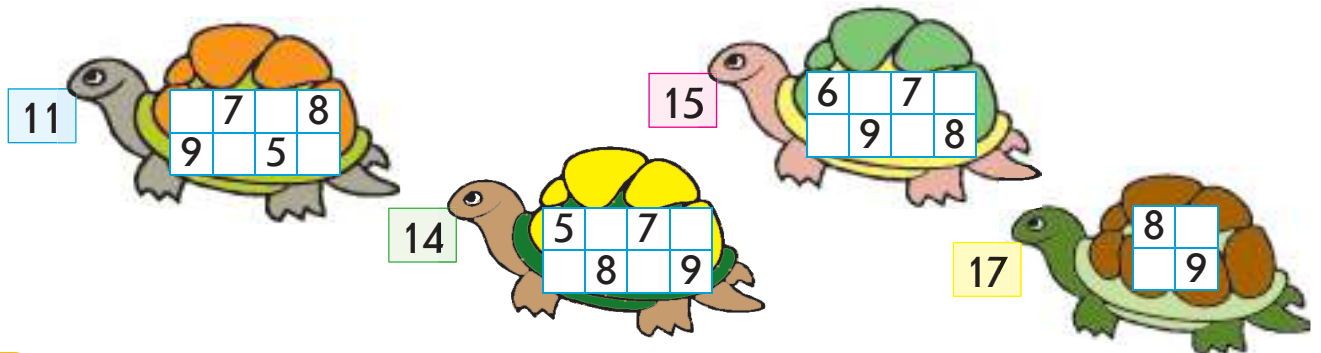
Добери до задачі опорну схему та схематичний рисунок. Доповни їх. Розв'яжи задачу усно.

➤ У бабусі 4 онучки та 7 онуків. Скільки пиріжків вона має випекти, щоб дати кожному по одному пиріжку?

ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА НА ОСНОВІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ

1 Запиши склад чисел.

2 Заміни числа сумою.

$10 = . + 1$	$13 = . + 4$	$14 = . + 7$	$16 = . + 8$
$8 = . + 1$	$16 = . + 9$	$18 = . + 9$	$12 = . + 9$
$17 = . + 8$	$16 = . + 7$	$17 = . + 9$	$13 = . + 9$

3 Досліди рівності. Чому результат дорівнює першому доданку? Закінчи обчислення.

$$(5 + 9) - 9 = 5$$

$$(8 + 6) - 6 = \square$$

$$(7 + 9) - 9 = \square$$

$$(8 + 7) - 7 = 8$$

$$(9 + 4) - 4 = \square$$

$$(6 + 5) - 5 = \square$$

4 Знайди значення виразів за схемами.

$10 - 9 = (. + .) - 9 = .$	$8 - 7 = (. + .) - 7 = .$
$14 - 9 = (. + .) - 9 = .$	$13 - 7 = (. + .) - 7 = .$
$12 - 6 = (. + .) - 6 = .$	$11 - 5 = (. + .) - 5 = .$

➤ $a - b = c$, оскільки $c + b = a$

5 Знайди значення різниць за схемами із коментарем.

$$18 - 9 = \square$$

$\square + \square$

$$11 - 5 = \square$$

$\square + \square$

$$16 - 8 = \square$$

$\square + \square$

$$15 - 6 = \square$$

$\square + \square$

6 Розглянь першу рівність. Що означає «від 11 відняти 6»? Знайди значення решти різниць за зразком.

$$11 - 6 = 5, \text{ оскільки } 5 + 6 = 11$$

$$12 - 4 = \square, \text{ оскільки } \square + 4 = 12$$

$$13 - 5 = \square, \text{ оскільки } \square + 5 = 13$$

Від числа a відняти число b — це означає знайти таке число c , яке в сумі з **від'ємником** дає **зменшуване**.

$$a - b = c, \text{ оскільки } c + b = a$$

7 Обчисли значення різниць за схемою.

$$14 - 8 = \square, \text{ оскільки } \square + 8 = 14.$$

$\square + 8$

$$12 - 7$$

$$15 - 9$$

$$17 - 8$$

8 Прочитай задачі. Чи є вони оберненими?

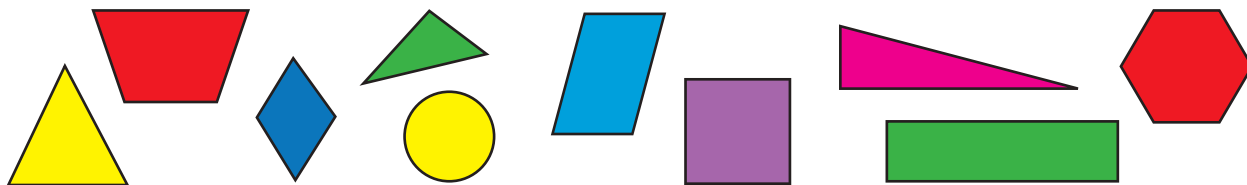

- 1) На черепаці каталося 15 риб-прилипал. Скільки риб залишилося після того, як 5 із них прилипли до риби-місяця?
- 2) На черепаці каталося 15 риб-прилипал. Після того як кілька з цих риб прилипли до риби-місяця, на черепаці залишилося 10 риб. Скільки риб-прилипал перебралися до риби-місяця?

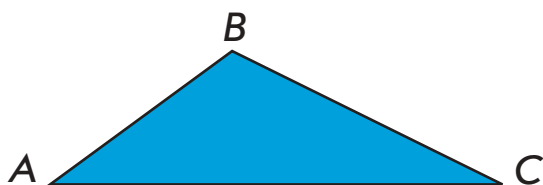
Якщо можливо, склади ще одну обернену задачу.

»» ДІЗНАЄМОСЯ ПРО ПЕРИМЕТР МНОГОКУТНИКА

- 1 Назви множину. Назви кожную підмножину. Розкажи, що ти знаєш про ці фігури.

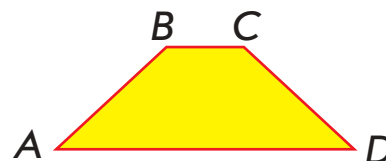
- 2 Виміряй довжини сторін кожного многокутника та знайди їх суму.

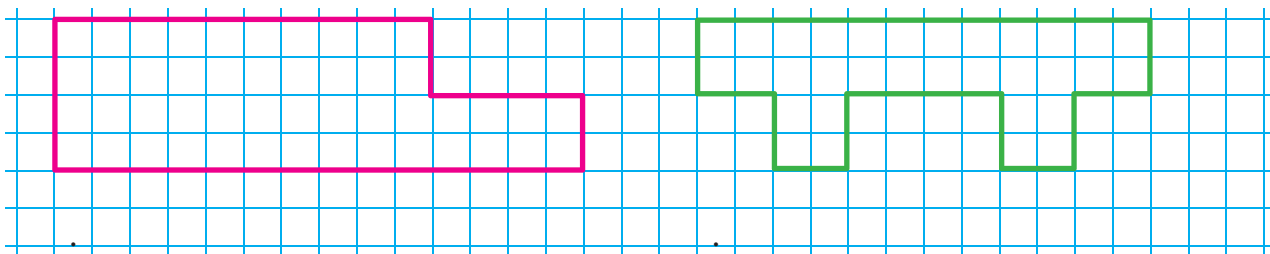
»» Сума довжин усіх сторін многокутника — це **периметр**.

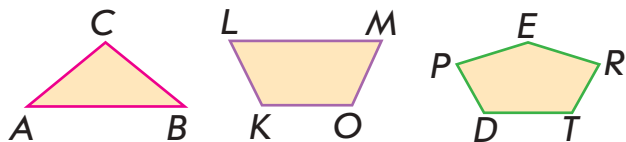
- 3 Назви ланки — відрізки ламаної. Яку фігуру обмежує ламана? Виміряй довжини ланок. Знайди довжину ламаної.

»» **Периметр** многокутника — це **довжина замкненої ламаної**, яка обмежує цей многокутник.

- 4 Знайди периметр кожного многокутника, вважаючи, що дві клітинки — це 1 см.

5 Миколка почав розв'язувати задачу. Закінчи розв'язання.

➤ Сторони чотирикутника дорівнюють 6 см, 4 см, 8 см і 2 см. Знайди периметр фігури.

Задача

I — 6 см	}	?
II — 4 см		
III — 8 см		
IV — 2 см		

6 Знайди значення різниць за схемами з коментарем.

$$15 - 7 = \square, \text{ оскільки } \square + 7 = 15$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + 7 \end{array}$$

$$11 - 5 = \square, \text{ оскільки } \square + 5 = 11$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + 5 \end{array}$$

$$18 - 9 = \square, \text{ оскільки } \square + 9 = 18$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + 9 \end{array}$$

$$16 - 8 = \square, \text{ оскільки } \square + 8 = 16$$

$$\begin{array}{c} \swarrow \quad \searrow \\ \square + 8 \end{array}$$

7 Знайди невідомий компонент або результат арифметичної дії.

Доданок	6		9		8	Зменшуване	17		13		16
Доданок	7	8		7	4	Від'ємник	9	7		5	
Сума		14	18	15		Різниця		5	6	8	8

8 Розстав дужки так, щоб виконувався зазначений порядок дій.

$$5 + 7 - 6 + 11$$

$$45 - 12 - 8 + 5 + 6$$

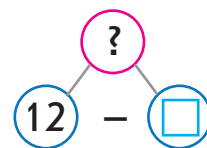
➤➤ ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ, У ЯКИХ БРАКУЄ ЧИСЛОВИХ ДАНИХ

1

Прочитай задачу. Що треба знати, щоб відповісти на її запитання? Доповни умову та схему аналізу задачі. Які інші числа можна дібрати до умови задачі? Яких чисел не повинно в ній бути?

➤ Чергові — Оля і Сашко — полили 12 рослин. Оля полила рослин, решту — Сашко. Скільки рослин полив хлопчик?

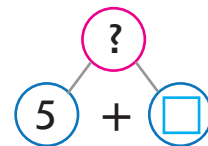

2

Розв'яжи задачу усно, скориставшись додатковою умовою. Доповни схему аналізу.

➤ У зоокуточку класу живуть 5 папуг і морські свинки. Скільки тварин у зоокуточку?

Додаткова умова: морських свинок на 3 більше, ніж папуг.

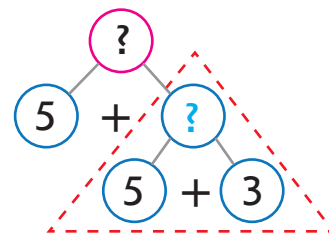
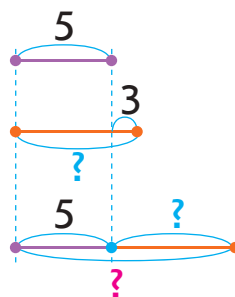
Задача, яка розв'язується однією дією, — проста задача.

Оленка ввела додаткову умову в текст задачі та спробувала розв'язати одержану задачу. Поясни записи дівчинки.

Задача

П. — 5 шт.

М. св. — ?, на 3 шт. більше

➤ Проста задача

3 У якому порядку виконують дії у виразах, які містять дужки? Закінчи обчислення за схемами.

$55 - (8 + 4) = \dots$ 1) $8 + 4 = \dots$ 2) $55 - \dots = \dots$	$(11 - 6) + (6 + 8) = \dots$ 1) $11 - 6 = \dots$ 2) $6 + 8 = \dots$ 3) $\dots + \dots = \dots$
---	---

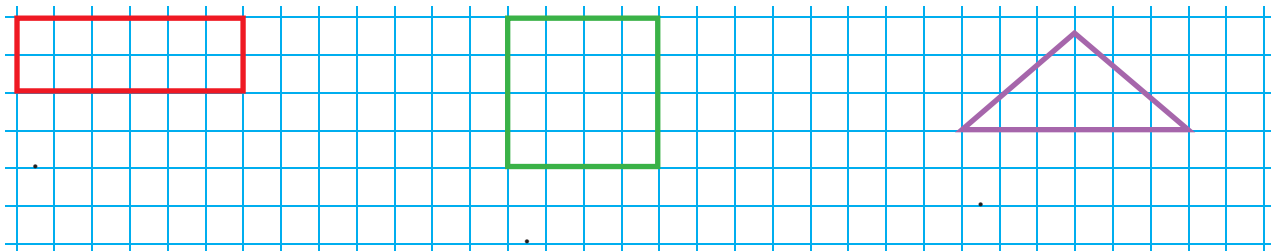
4 Чим цікаві подані вирази? Знайди значення виразів і спробуй їх запам'ятати.

$8 + 8$	$9 + 9$	$16 - 8$	$18 - 9$
$7 + 7$	$6 + 6$	$14 - 7$	$12 - 6$

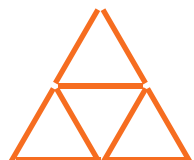
5 Знайди невідомий компонент або результат арифметичної дії.

Доданок	5		6		8		9		3		4	8		9
Доданок	9	4		8	4	5	9	4		7	9		5	6
Сума		14	12	17		11		12	11	16		13	14	

6 Знайди периметр многокутників. Що цікаве можна помітити?

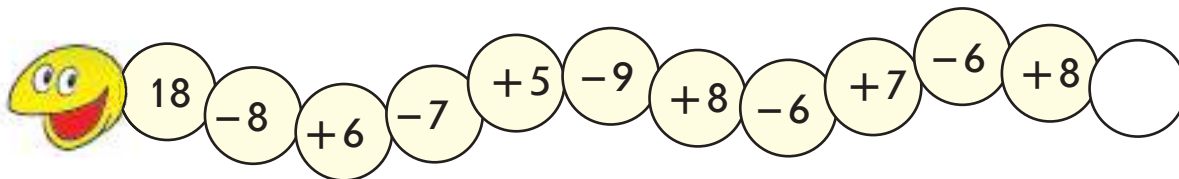
7 Склади із 7 паличок три трикутники; з 9 паличок склади чотири маленькі трикутники. Розглянь, як останнє завдання виконала Маринка.

»» ДОСЛІДЖУЄМО ДВІ ПОСЛІДОВНІ ЗАДАЧІ

1

Виконай обчислення ланцюжком.

2

Доповни умову задачі так, щоб можна було відповісти на запитання задачі.

- » У Юрчика було горіхів. 9 горіхів він дав білочці. Скільки горіхів залишилось у хлопчика?

Катруся виконала це завдання так:

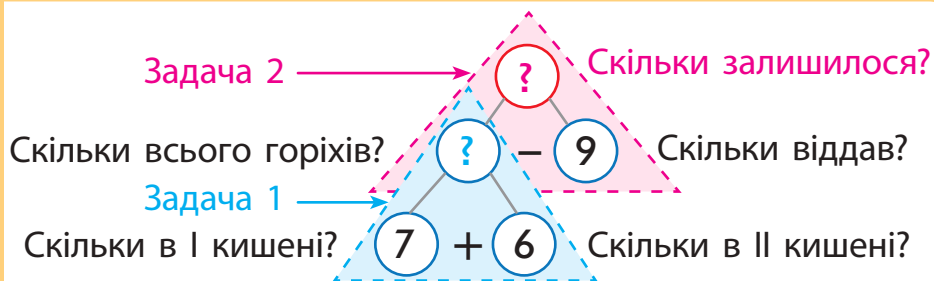

1) У Юрчика в одній кишені було 7 горіхів, а в другій — 6. Скільки всього горіхів було у хлопчика?

2) У Юрчика було горіхів. 9 горіхів він дав білочці. Скільки горіхів залишилось у хлопчика?

На запитання якої Катрусиної задачі можна відповісти відразу, однією дією? Як ця задача пов'язана з іншою задачею? Потім Катруся поєднала дві свої задачі в одну. Доповни умову та запитання цієї задачі. Прокоментуй її розв'язання за схемою аналізу.

- » У Юрчика в одній кишені було горіхів, а в другій — . Він дав білочці горіхів. Скільки ... ?

Існують задачі, які складаються з двох простих задач.

- **Віднімання:**
- **частинами**
- **на підставі взаємозв'язку дій додавання і віднімання**

3 Знайди значення різниць різними способами.

$\begin{array}{r} 17 - 9 = (. + 9) - 9 = . \\ \swarrow \quad \searrow \\ . + . \end{array}$	$\begin{array}{r} 15 - 7 \\ \swarrow \quad \searrow \\ . + . \end{array}$
$\begin{array}{r} 17 - 9 = 17 - (7 + .) = . \\ \swarrow \quad \searrow \\ . + . \end{array}$	$\begin{array}{r} 15 - 7 \\ \swarrow \quad \searrow \\ . + . \end{array}$

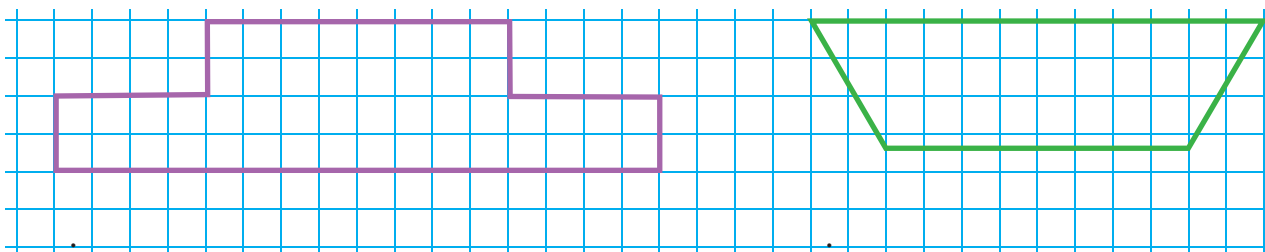
4 Знайди невідомий компонент або результат арифметичної дії.

Зменшуване	12		14		16		18		15	45		67	12		13
Від'ємник	6	8		7		5		8	7		4	60		6	4
Різниця		7	7	5	9	7	9	8		33	7		4	5	

5 Зазнач у кружках порядок виконання дій. Обчисли за схемами, прокоментуй свої дії.

$45 + (12 - 9) = . .$	$(7 + 5) + (11 - 4) = . .$
1) $12 - 9 = .$	1) $7 + 5 = . .$
2) $45 + . = . .$	2) $11 - 4 = .$
	3) $. . + . = . .$

6 Знайди периметр кожного многокутника.

»» ДОСЛІДЖУЄМО ТАБЛИЦІ ВІДНІМАННЯ ЧИСЕЛ У МЕЖАХ 20

1

Який компонент дії змінюється? Як саме? На скільки? Як ця зміна впливає на результат? Заповни клітинки.

$$\begin{array}{r} 5 + 6 = \square\square \\ + \square \downarrow \quad \downarrow + \square \\ 7 + 6 = \square\square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 + 6 = \square\square \\ - \square \downarrow \quad \downarrow - \square \\ 7 + 6 = \square\square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 - 6 = \square \\ - \square \downarrow \quad \downarrow - \square \\ 8 - 6 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 - 4 = \square \\ + \square \downarrow \quad \downarrow + \square \\ 13 - 4 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 + 10 = \square\square \\ - \square \downarrow \quad \downarrow - \square \\ 8 + 7 = \square\square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 16 - 6 = \square\square \\ - \square \downarrow \quad \downarrow - \square \\ 11 - 6 = \square \end{array}$$

2

Обчисли значення різниці різними способами.

$$\begin{array}{l} 11 - 4 = (7 + 4) - 4 = . \\ 11 - 4 = (11 - 1) - 3 = . \end{array}$$

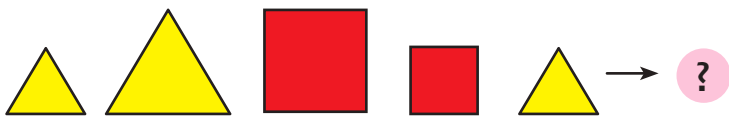
3

Перевір, чи правильно складено таблиці віднімання. Що змінюється? Як ця зміна впливає на значення різниці?

$11 - 2 = 9$					$17 - 8 = 9$	
$11 - 3 = 8$	$12 - 3 = 9$				$17 - 9 = 8$	$18 - 9 = 9$
$11 - 4 = 7$	$12 - 4 = 8$	$13 - 4 = 9$				
$11 - 5 = 6$	$12 - 5 = 7$	$13 - 5 = 8$	$14 - 5 = 9$			
$11 - 6 = 5$	$12 - 6 = 6$	$13 - 6 = 7$	$14 - 6 = 8$	$15 - 6 = 9$		
$11 - 7 = 4$	$12 - 7 = 5$	$13 - 7 = 6$	$14 - 7 = 7$	$15 - 7 = 8$	$16 - 7 = 9$	
$11 - 8 = 3$	$12 - 8 = 4$	$13 - 8 = 5$	$14 - 8 = 6$	$15 - 8 = 7$	$16 - 8 = 8$	
$11 - 9 = 2$	$12 - 9 = 3$	$13 - 9 = 4$	$14 - 9 = 5$	$15 - 9 = 6$	$16 - 9 = 7$	

Якщо **від'ємник** збільшиться
зменшиться на кілька одиниць, то значення
різниці, навпаки, зменшиться
збільшиться на стільки ж одиниць.

4 Перевір, чи правильно учень обчислив значення виразів.

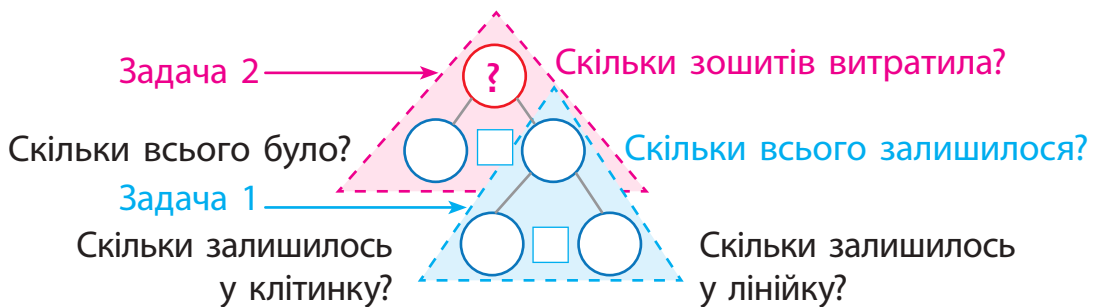
$28 - 11 + (16 - 8) = 24$	$(12 - 9) + (16 - 6) + 7 = 6$
1) $16 - 8 = 7$	1) $6 + 7 = 13$
2) $28 - 11 = 17$	2) $16 - 13 = 3$
3) $17 + 7 = 24$	3) $12 - 9 = 3$
	4) $3 + 3 = 6$

5 Прочитай задачу. Що достатньо знати, щоб відповісти на її запитання?

- У Ніни на початку навчального року було 25 зошитів. Наприкінці семестру в неї залишилося 2 зошити в лінійку і 3 зошити в клітинку. Скільки всього зошитів залишилося у Ніни?

Яке число не використовується в розв'язанні? Зміни запитання так, щоб це число було використане.

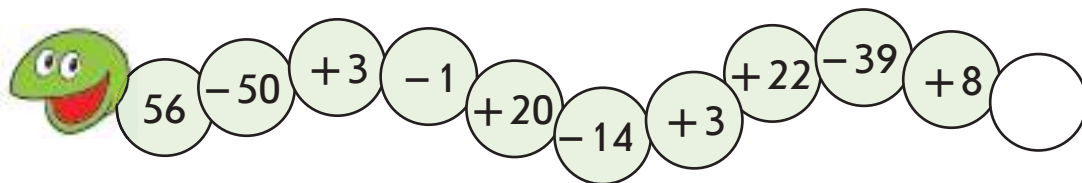
Поясни міркування за схемою аналізу та доповни її. Розкажи першу та другу прості задачі. Чи є зв'язок між цими задачами?

»» ЗНАЙОМИМОСЯ ІЗ ВИРАЗАМИ ЗІ ЗМІННОЮ

1

Виконай арифметичні дії.

2

Прочитай вирази в кожному стовпчику. Що в них спільного? Що змінюється? Як називають такі записи?

$$8 + 3$$

$$8 + 4$$

$$\underline{8 + 5}$$

$$8 + \square$$

Числові вирази

$$11 - 2$$

$$11 - 3$$

$$\underline{11 - 4}$$

$$11 - \square$$

Замість «віконечка» можна записати букву — a , b , c ... Це — змінна.

Змінну позначають буквою.

Вираз $a + 5$ — вираз зі змінною.

Прочитай вирази зі змінною: $8 + a$ $11 - b$ $14 + c$

Розглянь, як знайти значення виразу $8 + a$, якщо $a = 3$.

Якщо $a = 3$, то $8 + a = 8 + 3 = 11$ ← значення виразу зі змінною

↑
значення змінної

3

Знайди значення виразу зі змінною. Яких інших значень може набувати змінна b у цьому виразі?

$$12 - b, \text{ якщо } b = 3$$

$$12 - b, \text{ якщо } b = 4$$

$$12 - b, \text{ якщо } b = 6$$

$$\text{Якщо } b = 3, \text{ то } 12 - b = 12 - 3 = \square$$

$$\text{Якщо } b = 4, \text{ то } 12 - b = 12 - 4 = \square$$

$$\text{Якщо } b = 6, \text{ то } 12 - b = 12 - 6 = \square$$

- Значення змінної
- Значення виразу зі змінною

4 Знайди значення виразу зі змінною: $7 + b$, якщо $b = 5$; $b = 7$; $b = 9$; $b = 6$. Задай інші значення змінної та запропонуй однокласникам знайти значення виразу.

Якщо $b = 5$, то $7 + b = 7 + \square = \square\square$

Якщо $b = 7$, то $7 + b = 7 + \square = \square\square$

Якщо $b = 9$, то $7 + b = 7 + \square = \square\square$

Якщо $b = 6$, то $7 + b = 7 + \square = \square\square$

5 Розв'яжи задачу.

- Ведмедик з'їв 6 порцій вершкового морозива, а фруктового — на 5 порцій більше. Скільки порцій фруктового морозива з'їв ведмедик?

Зміни умову так, щоб відповісти на запитання: «Скільки всього порцій морозива з'їв ведмедик?».

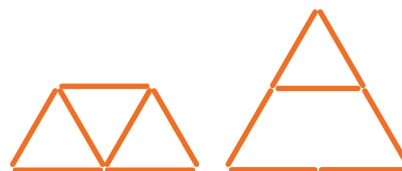

6 Постав запитання до поданих умов.

- 1) Після того як слон випив із бідона 4 л води, у бідоні ще залишилося 5 л води.
- 2) У двох дуплах живе 10 сов, причому в одному з них — 5 сов.
- 3) У парку катали дітей 7 коней і 5 поні.
- 4) Жирафа-мама дістала 8 гілок, а жирафеня — на 7 гілок менше.
- 5) Пелікан упіймав 6 рибин, фламінго — 4, а баклан зловив стільки риб, скільки пелікан і фламінго разом.

7 Виміряй сторони підручника або зошита. Знайди його периметр. Поцікався, як виконали це завдання інші діти.

8 Склади три трикутники із 7 паличок. Переклади 2 палички так, щоб одержати чотирикутник і трикутник. Розглянь, як це завдання виконав Сашко. Скільки всього трикутників можна побачити на другому малюнку?

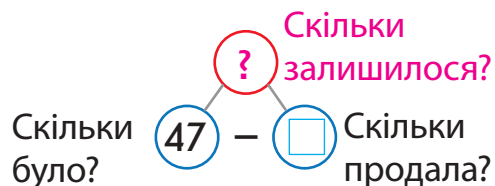
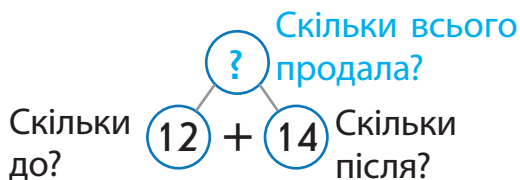
»» ДОСЛІДЖУЄМО ЗАДАЧІ З ДВОМА ЗАПИТАННЯМИ

1

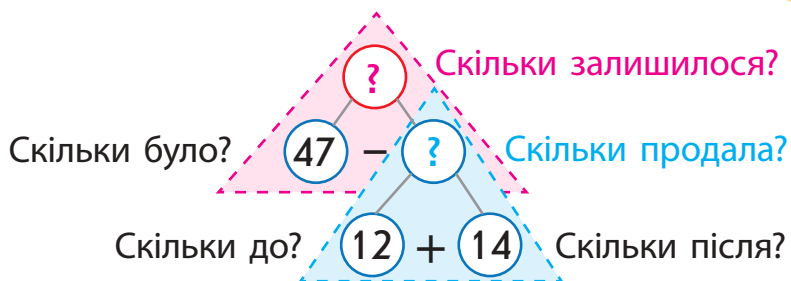
Прочитай задачу. Чим вона незвичайна? Чи має значення, в якому порядку відповідати на запитання задачі?

► Тітонька Галина принесла на базар 47 рибин — бичків. До обіду вона продала 12 бичків, а після обіду — 14. Скільки всього бичків продала тітонька Галина? Скільки бичків у неї залишилося?

Ориця в ході розв'язування задачі міркувала так.

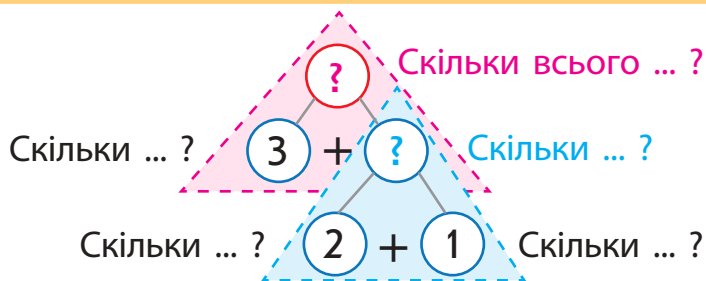
А Маринка зробила таку схему аналізу. Поясни хід міркувань дівчинки.

Розбий цю задачу на дві прості. Розкажи кожну. У якому порядку вони мають розв'язуватися?

2

Склади задачу з двома запитаннями за схемою аналізу.

3 Перевір, чи правильно Оксанка знайшла значення виразів зі змінною.

$13 - c$, якщо $c = 7$. Якщо $c = 7$, то $13 - c = 13 - 7 = 6$.

$a - 6$, якщо $a = 12$. Якщо $a = 12$, то $12 - a = 12 - 6 = 5$.

4 Знайди значення виразу зі змінною: $b + 7$. Яких інших значень може набувати змінна в цьому виразі?

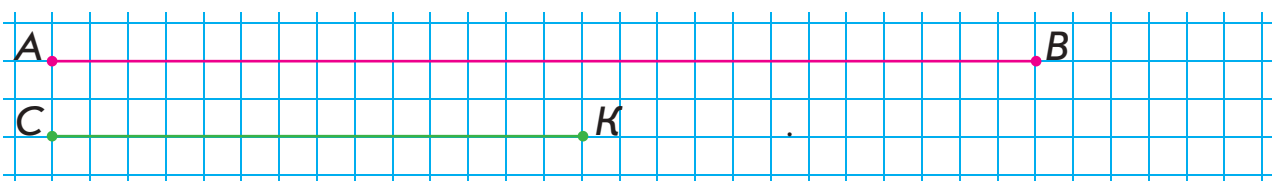

Значення змінної b	Значення виразу зі змінною: $b + 7$
3	$3 + 7 = \square\square$
4	$\square\square\square\square$
5	$\square\square\square\square$
6	$\square\square\square\square$

5 Згадай, у якому порядку виконують дії у виразі, що містить дужки. Виправ помилки, якщо вони є.

$3 \cdot 9 - 24 + (9 + 5) = 19$ <p>1) $9 + 5 = 14$</p> <p>2) $3 \cdot 9 - 24 = 15$</p> <p>3) $15 + 14 = 19$</p>	$(14 - 7) + 6 - (8 - 5) = 10$ <p>1) $14 - 7 = 7$</p> <p>2) $8 - 5 = 3$</p> <p>3) $6 - 3 = 3$</p> <p>4) $7 + 3 = 10$</p>
--	---

6 Визнач, на скільки відрізок AB довший за відрізок CK .

»» ДОСЛІДЖУЄМО ЗАЛЕЖНІСТЬ СУМИ І РІЗНИЦІ ВІД ЗМІНИ ОДНОГО З КОМПОНЕНТІВ

1

Чи правильно знайшли значення виразів зі змінною? Який компонент змінюється в кожному стовпчику? Як саме? На скільки? Як ця зміна впливає на результат?

$$k=4 \quad k+7=4+7=11$$

$$k=6 \quad k+7=6+7=13$$

$$m=12 \quad m-8=12-8=4$$

$$m=11 \quad m-8=11-8=3$$

$$c=8 \quad 6+c=6+8=14$$

$$c=6 \quad 6+c=6+6=12$$

$$p=5 \quad 12-p=12-5=7$$

$$p=9 \quad 12-p=12-9=3$$

Якщо $\frac{\text{один з доданків}}{\text{зменшуване}}$ збільшиться (зменшиться) на кілька

одиниць, то значення $\frac{\text{суми}}{\text{різниці}}$ так само збільшиться (зменшиться) на стільки ж одиниць.

Якщо від'ємник $\frac{\text{збільшиться}}{\text{зменшиться}}$ на кілька одиниць, то значення різниці, навпаки, $\frac{\text{зменшиться}}{\text{збільшиться}}$ на стільки ж одиниць.

2

Який компонент змінюється в кожному стовпчику? На скільки? Як це впливає на результат? Доповни записи.

$$\begin{array}{r} 8+5=13 \\ +4 \downarrow \quad \downarrow + \square \\ 12+5=\square\square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9-6=3 \\ +3 \downarrow \quad \downarrow + \square \\ 12-6=\square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 11-5=6 \\ +2 \downarrow \quad \downarrow - \square \\ 11-7=\square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9+7=16 \\ -3 \downarrow \quad \downarrow - \square \\ 9+4=\square\square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 14-9=5 \\ -6 \downarrow \quad \downarrow + \square \\ 14-3=\square\square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 17-8=9 \\ -6 \downarrow \quad \downarrow - \square \\ 11-8=\square \end{array}$$

3

З'ясуй, який компонент змінюється в кожному стовпчику. Як ця зміна впливає на результат? Знайди значення другого виразу в стовпчику, користуючись визначеною закономірністю.

$$\begin{array}{c} 13 - 7 = 6 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 15 - 7 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 6 + 8 = 14 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 6 + 5 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 12 - 7 = 5 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 12 - 9 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 7 + 5 = 12 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 9 + 5 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 16 - 8 = 8 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 16 - 6 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 15 - 9 = 6 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 11 - 9 = \square \end{array}$$

4

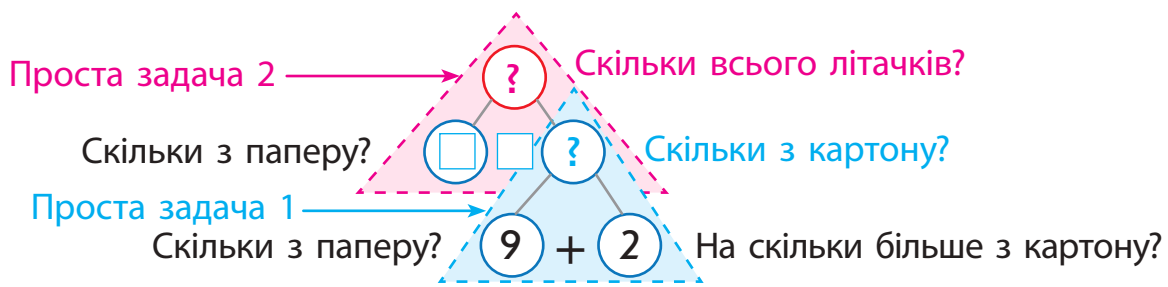
Прочитай задачу. На яке запитання можна відповісти відразу? На яке — потім?

➤ Ігор склав 9 літачків із тонкого паперу, а з картону — на 2 більше. Скільки літачків склав Ігор з картону? Скільки всього літачків склав хлопчик?

Розкажи першу просту задачу. Розкажи другу просту задачу.

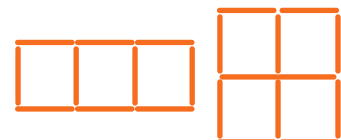
Поясни міркування за схемою аналізу, доповни її.

Зміни запитання першої простої задачі так, щоб вона розв'язувалася дією віднімання.

5

Склади з 10 паличок 3 чотирикутники; 12 паличок 4 чотирикутники. Розглянь як це завдання виконала Наталка. Скільки всього чотирикутників можна побачити на кожному малюнку?

➤➤ ДОСЛІДЖУЄМО ЗАЛЕЖНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТУ АРИФМЕТИЧНОЇ ДІЇ ВІД ЗМІНИ ЇЇ КОМПОНЕНТА

1

Який компонент змінюється в кожному стовпчику? Як саме? На скільки? Як ця зміна впливає на результат? Заповни клітинки.

$$\begin{array}{r} 5 + 7 = 12 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 8 + 7 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 13 - 8 = 5 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 15 - 8 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 - 4 = 8 \\ \quad ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 12 - 7 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 + 8 = 14 \\ \quad ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 6 + 5 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 16 - 9 = 7 \\ \quad ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 16 - 6 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 - 8 = 7 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 11 - 8 = \square \end{array}$$

2

Значення якого виразу в стовпчику зручніше обчислити? Обчисли його. Знайди значення іншого виразу, користуючись залежністю результату від зміни компонента.

$$\begin{array}{r} 6 + 7 = \square \square \\ \quad ? \uparrow \quad \uparrow ? \\ 6 + 10 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 - 8 = \square \\ \quad ? \uparrow \quad \uparrow ? \\ 12 - 10 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 + 4 = \square \square \\ ? \uparrow \quad \uparrow ? \\ 10 + 4 = \square \square \end{array}$$

3

Як треба змінити доданки, щоб значення суми залишилося незмінним? Заповни клітинки.

$$\begin{array}{r} 6 + 9 = 15 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 8 + 7 = 15 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 + 7 = 11 \\ -1 \downarrow \quad \downarrow ? \\ 3 + \square = 11 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 + 6 = 12 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ \square + 9 = 12 \end{array}$$

4

Розв'яжи задачу усно. Чи пов'язані між собою запитання?

➤ У бабусі 11 білих і 6 сірих гусей. Скільки всього гусей у бабусі? На скільки більше білих гусей, ніж сірих?

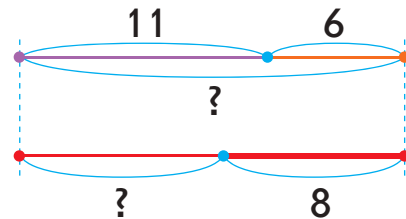
Марічка спробувала змінити задачу так, щоб вона містила два пов'язаних між собою запитання. Чи можна з нею погодитись? Поясни свою думку.

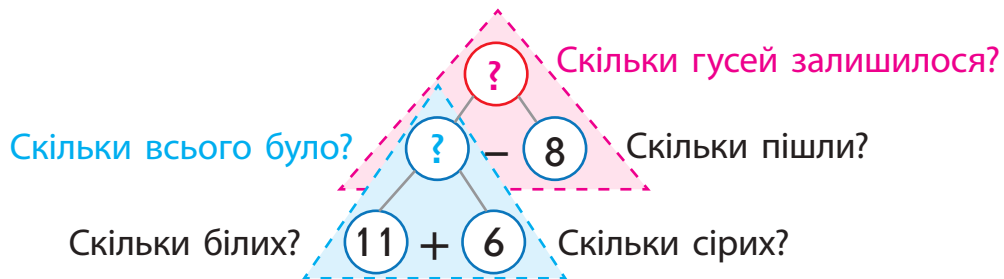
Геометрична хвилинка

- У бабусі 11 білих і 6 сірих гусей. 8 гусей пішли на річку. Скільки всього було гусей у бабусі? Скільки гусей залишилося на подвір'ї?

Поясни, що позначають відрізки на схемі.

Розкажи першу та другу прості задачі.
Поясни міркування за схемою аналізу.

- 5** Знайди значення виразів.

$$3 \text{ см} + 8 \text{ см} = \square \square \underline{\hspace{1cm}}$$

$$43 \text{ см} - 12 \text{ см} = \square \square \underline{\hspace{1cm}}$$

$$23 \text{ дм} + 36 \text{ дм} = \square \square \underline{\hspace{1cm}}$$

$$14 \text{ см} - 5 \text{ см} = \square \underline{\hspace{1cm}}$$

$$6 \text{ дм} + 5 \text{ дм} = \square \underline{\hspace{1cm}}$$

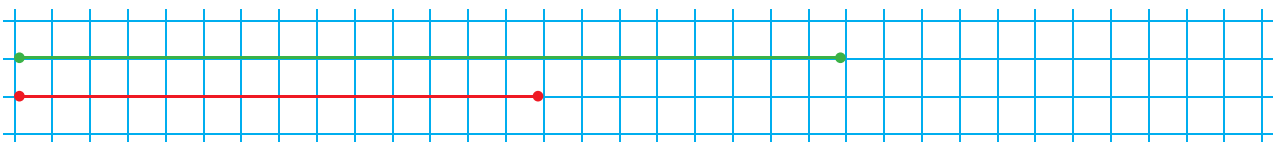
$$56 \text{ см} - 25 \text{ см} = \square \square \underline{\hspace{1cm}}$$

$$12 \text{ дм} - 6 \text{ дм} = \square \underline{\hspace{1cm}}$$

$$82 \text{ м} - 41 \text{ м} = \square \square \underline{\hspace{1cm}}$$

- 6** Обчисли усно значення виразу зі змінною: $78 - a$, якщо $a = 14$; $a = 26$; $a = 52$; $a = 66$.

- 7** Визнач, який відрізок довший; коротший. На скільки сантиметрів?

➤➤ ПОРІВНЮЄМО МАТЕМАТИЧНІ ВИРАЗИ

1

Який компонент змінюється в кожному стовпчику? Як ця зміна впливає на результат? Доповни рівності.

$$\begin{array}{c} 11 - 7 = 4 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 15 - 7 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 6 + 5 = 11 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 3 + 5 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 14 - 8 = 6 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 14 - 6 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 8 + 5 = 13 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 5 + 3 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 13 - 4 = 9 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 13 - 8 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 17 - 9 = 8 \\ ? \downarrow \quad \downarrow ? \\ 14 - 9 = \square \end{array}$$

2

Значення якого виразу в стовпчику зручніше обчислити? Обчисли його. Знайди значення іншого виразу, користуючись залежністю результату від зміни компонента.

$$\begin{array}{c} 5 + 9 = \square \square \\ ? \uparrow \quad \uparrow ? \\ 5 + 10 = \square \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 11 - 8 = \square \\ ? \uparrow \quad \uparrow ? \\ 11 - 10 = \square \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 8 + 3 = \square \square \\ ? \uparrow \quad \uparrow ? \\ 10 + 3 = \square \square \end{array}$$

3

Розглянь вирази в кожній парі. Що змінюється? Як ця зміна впливає на результат? Порівняй вирази, скориставшись визначеною закономірністю.

$6 + 7 \bigcirc 8 + 7$	$12 - 8 \bigcirc 12 - 5$
$11 - 3 \bigcirc 12 - 3$	$14 - 9 \bigcirc 14 - 6$
$9 + 4 \bigcirc 6 + 4$	$17 - 9 \bigcirc 12 - 9$

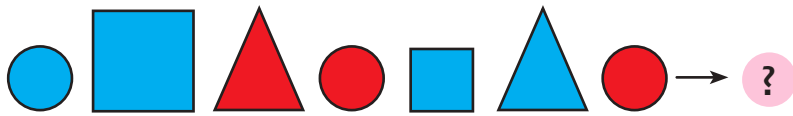

4

Порівняй вирази, попередньо обчисливши їх значення.

$8 + 4 \bigcirc 12 - 6$	$16 - 9 \bigcirc 13 - 4$
$6 - 5 \bigcirc 7 + 4$	$15 + 4 \bigcirc 40 - 20$

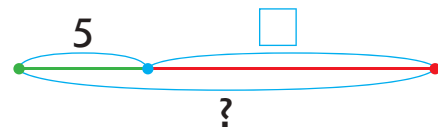
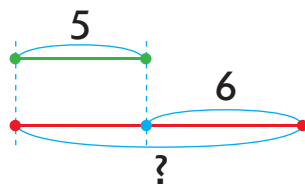

5 Розв'яжи усно послідовні задачі. Поясни, що позначають відрізки на схемах.

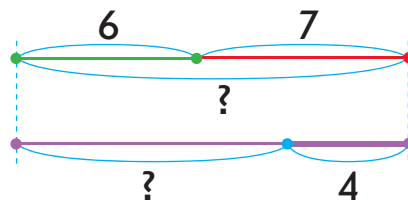
- 1) У гаражі 5 мопедів, а легкових машин — на 6 більше. Скільки легкових машин у гаражі?
- 2) У гаражі 5 мопедів і легкових машин. Скільки всього транспортних засобів у гаражі?

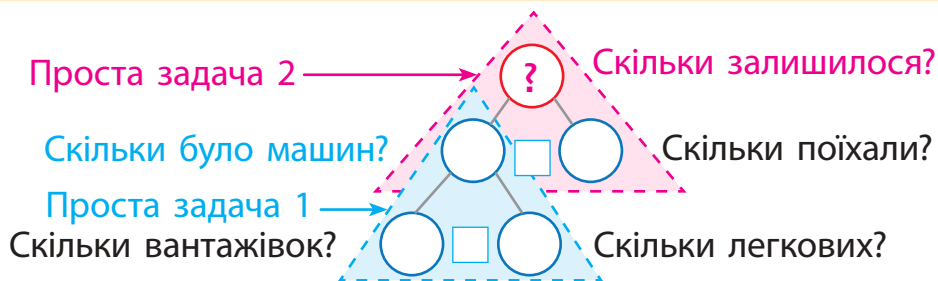
6 Постав до умови два пов'язаних між собою запитання.

- У гаражі було 6 вантажівок і 7 легкових машин. 4 машини поїхали.

Прокоментуй розв'язання задачі з двома запитаннями за поданою схемою.

Перекажи першу та другу прості задачі.
Поясни міркування за схемою аналізу. Доповни її.

»» ВИКОРИСТОВУЄМО ПРИЙОМ ОКРУГЛЕННЯ

1 Доповни числа до 10.

»» Числа 5, 6, 7, 8, 9 у натуральному ряді розташовані «близько» до числа 10, тому їх зручно доповнювати до 10.

2 Значення якого виразу в стовпчику зручніше обчислити? Обчисли його. Знайди значення іншого виразу, користуючись залежністю результату від зміни компонента.

$$4 + 8 = \square \square$$

? ↑
↓ ?

$$4 + 10 = \square \square$$

$$12 - 6 = \square$$

? ↑
↓ ?

$$12 - 10 = \square$$

$$7 + 4 = \square \square$$

? ↑
↓ ?

$$10 + 4 = \square \square$$

3 Розглянь кожний запис. Подумай, як змінився один із компонентів. Як ця зміна вплине на результат? Що треба зробити, щоб результат залишився тим самим? Закінчи складання істинних рівностей.

$$3 + 9 = 3 + 10 - .$$

$$11 - 8 = 11 - 10 + .$$

$$14 - 7 = 14 - 10 .$$

$$8 + 5 = 10 + 5 .$$

$$6 + 6 = 6 + 10 .$$

$$16 - 9 = 16 - 10 .$$

$$12 - 5 = 12 - 10 .$$

$$6 + 7 = 6 + 10 .$$

$$9 + 4 = 10 + 4 .$$

$$13 - 7 = 13 - 10 .$$

$$8 + 8 = 8 + 10 .$$

$$13 - 9 = 13 - 10 .$$

4 3 9 паличок склади 2 чотирикутники і 4 маленькі трикутники. Поклади ще 2 палички так, щоб одержати 5 маленьких трикутників.

➤ 5, 6, 7, 8, 9 —
числа, близькі до 10

5 Розглянь, як учень знайшов значення виразів прийомом округлення. Прокоментуй розв'язання. Які дії і в якому порядку слід виконати?

$$5 + 7 = 5 + 10 - 3 = 15 - 3 = 12$$

$$11 - 8 = 11 - 10 + 2 = 1 + 2 = 3$$

$$15 - 6 = 15 - 10 + 4 = 5 + 4 = 9$$

$$9 + 5 = 10 + 5 - 1 = 15 - 1 = 14$$

Прийом округлення

Якщо один із доданків (або від'ємник) — 5, 6, 7, 8, 9, то:

1. Заміною $\frac{\text{доданок}}{\text{від'ємник}}$ близьким круглим числом 10.

2. $\frac{\text{Додаю}}{\text{Віднімаю}}$ 10. Дивлюся, на скільки більше $\frac{\text{додали}}{\text{відняли}}$.

3. $\frac{\text{Віднімаю}}{\text{Додаю}}$ стільки ж одиниць.

4. Називаю результат.

Наприклад:

$$7 + 5 = 10 + 5 - 3 = 15 - 3 = 12$$

$$11 - 8 = 11 - 10 + 2 = 1 + 2 = 3$$

6 Користуючись пам'яткою, закінчи розв'язання та прокоментуй його.

$$4 + 8 = 4 + 10 - \square$$

$$11 - 9 = 11 - 10 + \square$$

$$9 + 7 = 10 + 7 - \square$$

7 Поєднай послідовні задачі в одну з двома запитаннями.

➤ 1) Художник Денис намалював 7 картин аквареллю, а олівцями — на 4 картини більше. Скільки картин Денис намалював олівцями?

➤ 2) Художник Денис намалював 7 картин аквареллю і $\square$ картин — олівцями. Скільки всього картин намалював Денис?

➤➤ ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

1 Знайди значення виразів, застосовуючи спосіб округлення.

$$11 - 6 = .$$

$$4 + 8 = .$$

$$12 - 7 = .$$

$$9 + 3 = .$$

2 Оленка скоротила запис розв'язання. Прокоментуй його та закінчи обчислення.

$$5 + 6 = 15 - 4 = . . .$$

$$18 - 9 = 8 + 1 = .$$

3 Прокоментуй та закінчи обчислення сум двома способами за схемами.

$$7 + 5 = .$$

$$8 + 8 = .$$

$$7 + 5 = .$$

$$8 + 8 = .$$

$$. + .$$

$$. + .$$

4 Обчисли значення різниць трьома способами за схемами.

$$15 - 6 = .$$

$$11 - 7 = .$$

$$. + .$$

$$. + .$$

$$15 - 6 = .$$

$$11 - 7 = .$$

$$. + .$$

$$. + .$$

$$15 - 6 = .$$

$$11 - 7 = .$$

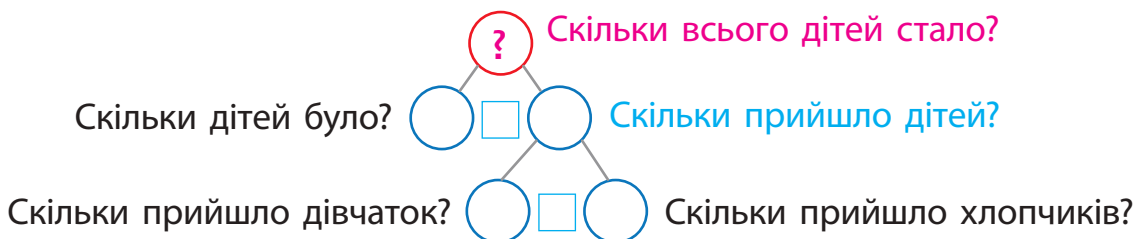
Геометрична хвилинка

5 Постав два взаємопов'язаних запитання до умови.

➤ На занятті з шахів було 2 дітей. Потім прийшли ще 7 дівчаток і 8 хлопчиків.

Прокоментуй розв'язування за схемою аналізу. Доповни її.

Розкажи першу просту задачу; другу просту задачу. Покажи опорну схему кожної задачі на вкладці 1.

6 Добери до запитання умову. Розв'яжи усно одержану задачу.

Скільки всього дітей займаються танцями?

- 1) Танцями займаються 24 дитини, з них 13 хлопчиків.
- 2) Танцями займаються 12 хлопчиків і 13 дівчаток.
- 3) Танцями займаються 7 хлопчиків, а дівчаток — на 2 більше.
- 4) Танцями займаються 11 хлопчиків, а дівчаток — на 4 менше.

7 Порівняй вирази.

$9 + 5 \bigcirc 9 + 6$	$6 + 9 \bigcirc 9 + 6$
$11 + 5 \bigcirc 11 - 7$	$15 - 8 \bigcirc 16 - 8$

8 Склади із 7 паличок 2 чотирикутники; поклади 2 палички так, щоб утворилося ще й 4 маленькі трикутники. Микола виконав це завдання так. Скільки всього трикутників можна побачити?

ВІДНІМАЄМО НА ОСНОВІ ПРАВИЛА ВІДНІМАННЯ ЧИСЛА ВІД СУМИ

1

Знайди значення виразів за схемами.

$$8 + 4 = 8 + (\dots + \dots) = (\dots + \dots) + \dots = \dots + \dots = \dots$$

$$11 - 3 = 11 - (\dots + \dots) = (\dots - \dots) - \dots = \dots - \dots = \dots$$

2

Пригадай, як додавати суму до числа; віднімати суму від числа. Знайди значення виразів усно.

$6 + (4 + 3)$

$8 + (6 + 2)$

$12 - (2 + 3)$

$15 - (3 + 5)$

$9 + (1 + 7)$

$7 + (4 + 3)$

$11 - (7 + 1)$

$13 - (4 + 3)$

3

Поміркуй, як можна відняти число від суми двох чисел? Закінчи розв'язування.

$$(10 + 3) - 4 = (10 - 4) + 3 = \dots$$

$$(10 + 5) - 7 = (10 - 7) + 5 = \dots$$

$$(a + b) - c = \begin{cases} (a - c) + b \\ (b - c) + a \end{cases}$$

Щоб відняти число від суми двох чисел, достатньо відняти це число від одного доданка і до одержаного результату додати інший доданок.

4

Знайди значення виразів за схемами. Прокоментуй розв'язання.

$$12 - 4 = (10 + 2) - 4 = 6 + \square = \square$$

$$14 - 6 = (10 + \square) - \square = \square + \square = \square$$

$$12 - 5 = 10 + \square - 5 = \square + \square = \square$$

$$11 - 3 = \square + \square - 3 = \square + \square = \square$$

$$\triangleright (a+b)-c = \begin{cases} (a-c)+b \\ (b-c)+a \end{cases}$$

5 Порівняй вирази без обчислень.

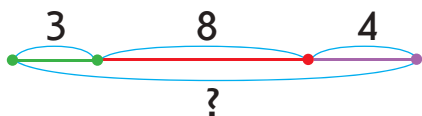
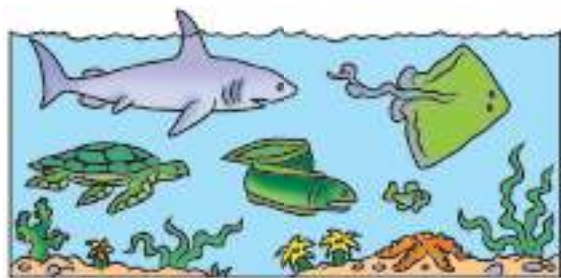
$12-4 \bigcirc 12-5$	$17-8 \bigcirc 17+8$
$13-6 \bigcirc 13-4$	$11-5 \bigcirc 21-5$

6 Зазнач у кружках порядок виконання дій у виразах. Знайди значення виразів, користуючись підказками.

$11+(10-6)-8$	$14-7+(9-5)$
1) .	1) .
2) .	2) .
3) .	3) .

7 Прочитай задачу. Виділи числові дані, достатні для відповіді на її запитання. Розв'яжи задачу.

$\triangleright$ В океанаріумі живе 3 акул, 8 скатів, 4 мурени, 5 черепах, а крабів — стільки, скільки акул і скатів разом. Скільки крабів живе в океанаріумі?

Склади запитання до задачі за поданою схемою. Знайди відповідь на це запитання.

8 Встав такі знаки арифметичних дій, щоб утворились істинні рівності.

$9 \bigcirc 3 \bigcirc 4 = 2$

$16 \bigcirc 9 \bigcirc 5 = 12$

$8 \bigcirc 5 \bigcirc 4 = 7$

$9 \bigcirc 3 \bigcirc 4 = 8$

$16 \bigcirc 9 \bigcirc 5 = 2$

$8 \bigcirc 5 \bigcirc 4 = 9$

ВІДНИМАЄМО ЧИСЛА РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

- 1 Виконай обчислення за схемами різними способами. Чим відрізняються ці способи?

$$11 - 4 = 11 - \square - \square = \square\square - \square = \square$$

$$15 - 7 = 15 - \square - \square = \square\square - \square = \square$$

$$11 - 4 = \square + \square - 4 = \square$$

$$15 - 7 = \square + \square - 7 = \square$$

$$11 - 4 = \square\square + \square - 4 = \square + \square = \square$$

$$15 - 7 = \square\square + \square - 7 = \square + \square = \square$$

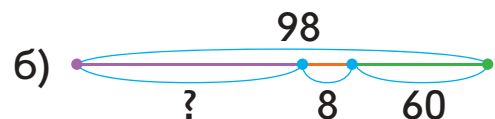
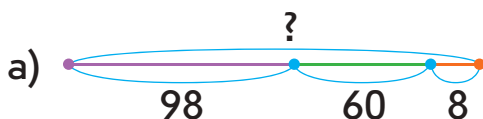
Чи можна застосувати спосіб округлення? Якщо ні, заміни від'ємник на такий, щоб можна було застосувати спосіб округлення. Знайди значення отриманої різниці.

- 2 Знайди значення виразів зручним для тебе способом.

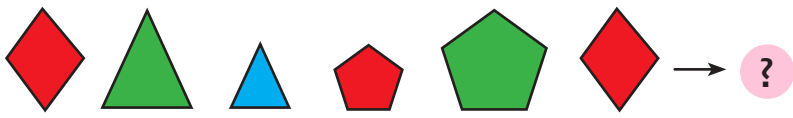
$7 + 5$	$12 - 9$
$16 - 7$	$4 + 8$

- 3 Добери до задачі схему. Якою дією відповімо на друге запитання?

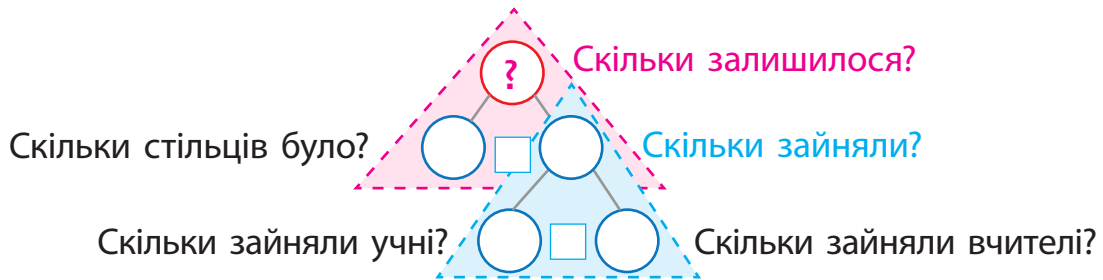
У святковій залі 98 стільців. 60 стільців зайняли учні і 8 стільців — учителі. Скільки вільних стільців залишилось у залі?

Поясни розв'язання за схемою аналізу. Доповни її.

Розкажи першу та другу прості задачі. Покажи опорну схему кожної задачі на вкладці 1.

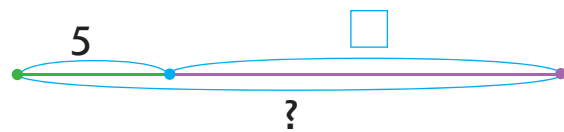
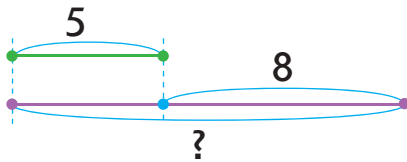

4

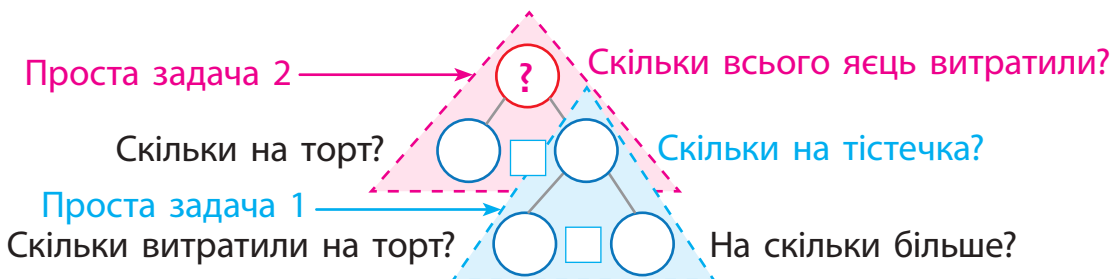
Розв'яжи задачу з двома запитаннями, користуючись схемами. Поясни, що позначають відрізки на схемах.

➤ На торт матуся витратила 5 яєць, а на тістечка — на 8 яєць більше. Скільки яєць витратила матуся на тістечка? Скільки всього яєць витратила матуся?

Прокоментуй розв'язання за схемою аналізу. Доповни схему.

Сашко змінив друге запитання задачі на таке: «На скільки менше яєць витратила матуся на торт, ніж на тістечка?». Чи одержав Сашко задачу? Поясни свою відповідь.

» ДОДАЄМО І ВІДНІМАЄМО ЧИСЛА РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

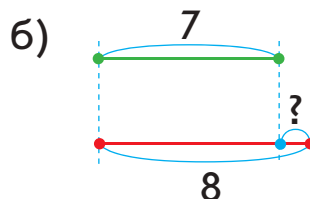
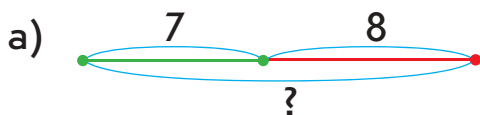
1 Обчисли різними способами за схемами.

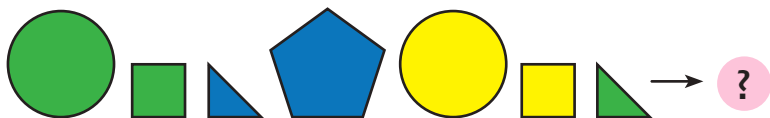
$7 + 6 = \dots + \dots + \dots = \dots + \dots = \dots$	$5 + 6 \overset{\leftrightarrow}{=} \dots$
$7 + 6 = \dots + \dots - \dots = \dots - \dots = \dots$	$5 + 6 = \dots$
$17 - 8 = 17 - \dots - \dots = \dots - \dots = \dots$	$12 - 4 = \dots$
$17 - 8 = \dots + \dots - 8 = \dots$	$12 - 4 = \dots$
$17 - 8 = \dots + \dots - 8 = \dots + \dots = \dots$	$12 - 4 = \dots$
$17 - 8 = \dots - \dots + \dots = \dots + \dots = \dots$	

2 Добери схему для відповіді на кожне запитання до поданої умови.

» На дитячому майданчику грається 7 хлопчиків та 8 дівчаток.

- Скільки всього дітей грається на дитячому майданчику?
- На скільки менше грається хлопчиків, ніж дівчаток?

Геометрична хвилинка

3 Прочитай умову, розглянь вирази. На яке запитання до умови відповімо, коли знайдемо значення даного виразу?

► Для виготовлення виробів із природних матеріалів діти збирали жолуді та шишки. Женя знайшла 12 жолудів і 7 шишок, а Юрко — 25 жолудів і 13 шишок.

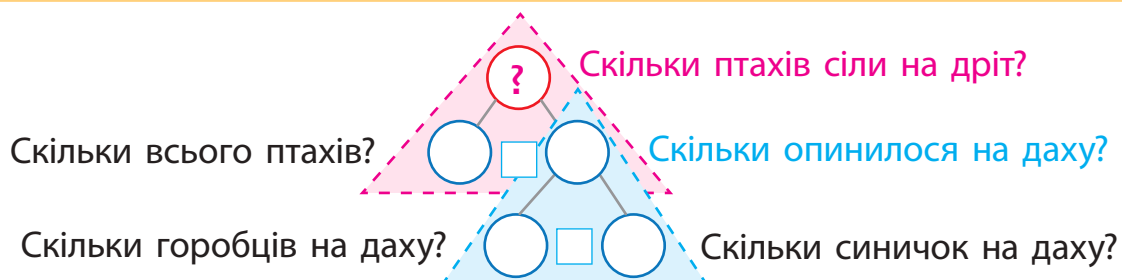
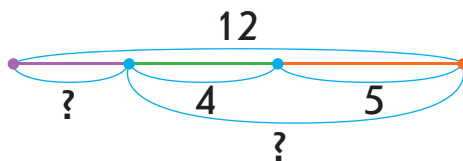

1) $12 + 7$	3) $25 + 12$	5) $25 + 13$	7) $7 + 13$
2) $12 - 7$	4) $25 - 12$	6) $25 - 13$	8) $13 - 7$

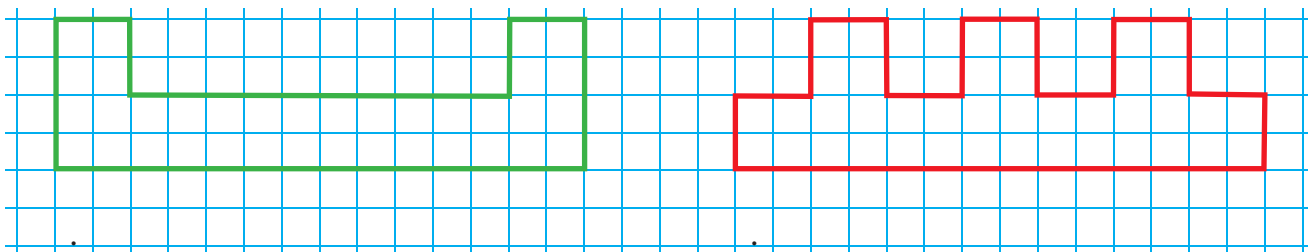
4 Прочитай задачу. Прокоментуй схеми. Доповни схему аналізу. Розділи задачу на дві прості задачі.

► Над будинком літали 12 птахів. 5 горобців і 4 синички сіли на дах, решта птахів сіли на дріт. Скільки птахів опинилося на даху? Скільки птахів сіли на дріт?

5 Знайди периметри багатокутників. Подай величини в дециметрах і сантиметрах.

➤➤ ЗНАЙОМИМОСЯ ЗІ СКЛАДЕНОЮ ЗАДАЧЕЮ

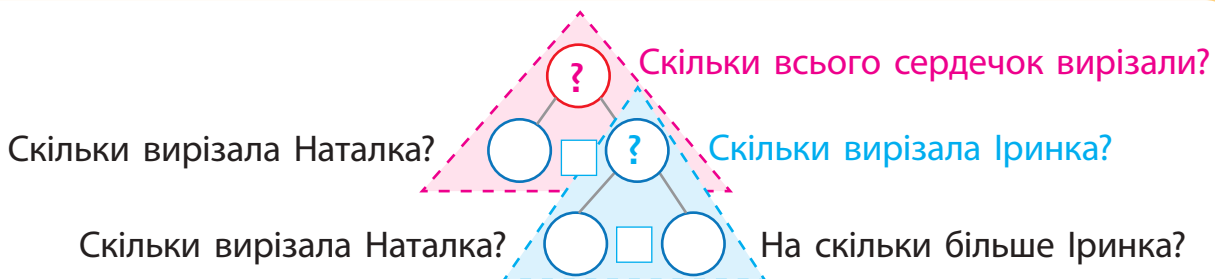
1

Зістав тексти. Чим вони схожі? Чим відрізняються?

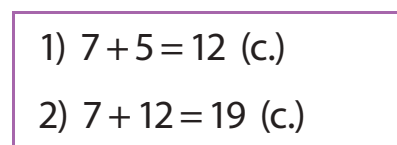
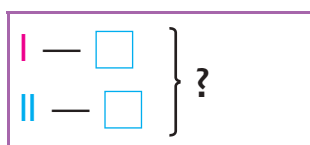
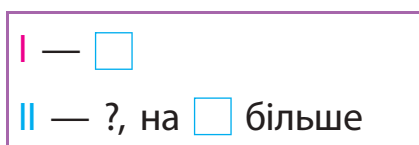
- 1) Наталка вирізала 7 сердечок, а Іринка — на 5 сердечок більше. Скільки сердечок вирізала Іринка? Скільки всього сердечок вирізали дівчатка?
- 2) Наталка вирізала 7 сердечок, а Іринка — на 5 сердечок більше. Скільки всього сердечок вирізали дівчатка?

Що достатньо знати для відповіді на запитання: «Скільки всього сердечок вирізали?» Прокоментуй і доповни схему аналізу.

Семен розділив цю задачу на дві прості й показав такі опорні схеми. Поясни розв'язання, яке виконав хлопчик.

Задачі, які складаються з кількох простих задач, називають складеними.

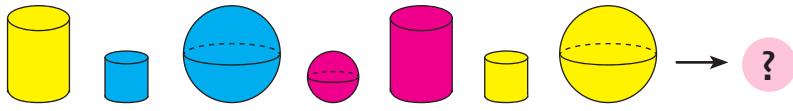
2

Прочитай задачі. Зістав умови. Зістав запитання.

- 1) До свята учні принесли 8 червоних кульок, а зелених — на 4 більше. Скільки зелених кульок принесли учні?
- 2) До свята учні принесли 8 червоних кульок, а зелених — на 4 більше. Скільки всього кульок принесли учні?

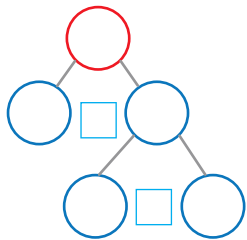

Геометрична хвилинка

На запитання якої задачі можна відповісти відразу? Розв'яжи цю задачу усно.

На запитання якої задачі не можна відповісти відразу? Чому? Доповни схему аналізу. Поясни міркування за схемою. Прокоментуй розв'язання.

Розв'язання

1) $8 + 4 = 12$ (к.) — зелених;

2) $8 + 12 = 20$ (к.) — усього.

Відповідь: усього 20 кульок принесли учні.

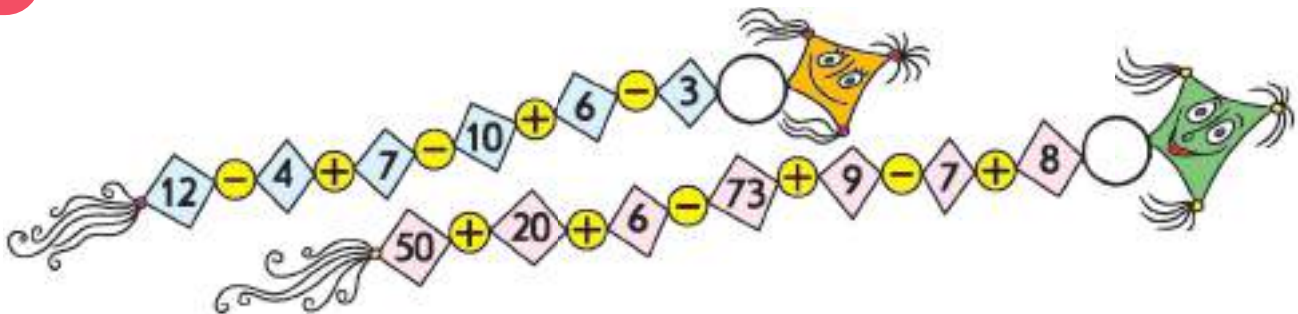
Задачі, на запитання яких можна відповісти не можна

однією дією, є простими задачами.
складеними

3

Обчисли «ланцюжки».

4

Назви хоча б одне значення змінної, за якого нерівність буде істинною.

$$a + 5 < 13$$

ЗМІСТ

Передмова	1	Знайомимося із задачами на знаходження третього числа за сумою двох чисел	46
Повторюємо нумерацію чисел першої сотні	2	Додаємо суму до числа	48
Порівнюємо числа	4	Використовуємо переставний закон додавання	50
Додаємо і віднімаємо числа на основі нумерації	6	Розв'язуємо задачі із зайвими числовими даними	52
Повторюємо арифметичні дії додавання та віднімання	8	Досліджуємо таблиці додавання чисел у межах 20	54
Досліджуємо задачі	10	Віднімаємо числа на основі взаємозв'язку додавання і віднімання	56
Досліджуємо задачі	12	Дізнаємося про периметр багатокутника	58
Аналізуємо задачу	14	Досліджуємо задачі, у яких бракує числових даних	60
Досліджуємо задачі	16	Досліджуємо дві послідовні задачі	62
Досліджуємо математичні вирази, рівності й нерівності	18	Досліджуємо таблиці віднімання чисел у межах 20	64
Повторюємо геометричні фігури; величини	20	Знайомимося із виразами зі змінною	66
Додаємо і віднімаємо числа в межах 100	22	Досліджуємо задачі з двома запитаннями	68
Додаємо і віднімаємо двоцифрові числа порозрядно	24	Досліджуємо залежність суми і різниці від зміни одного з компонентів	70
Додаємо і віднімаємо числа порозрядно	26	Досліджуємо залежність результату арифметичної дії від зміни її компонента	72
Додаємо і віднімаємо двоцифрові числа частинами	28	Порівнюємо математичні вирази	74
Додаємо і віднімаємо двоцифрові числа різними способами	30	Використовуємо прийом округлення ..	76
Додаємо і віднімаємо числа різними способами	32	Додаємо і віднімаємо числа різними способами	78
Вивчаємо одиниці часу: доба, тиждень, місяць, рік	34	Віднімаємо на основі правила віднімання числа від суми	80
Знайомимося з математичними виразами, що містять дужки	36	Віднімаємо числа різними способами ..	82
Визначаємо порядок виконання дій у виразах	38	Додаємо і віднімаємо числа різними способами	84
Складаємо задачі	40	Знайомимося зі складеною задачею ..	86
Додаємо і віднімаємо числа частинами	42		
Знайомимося із задачами на знаходження суми трьох доданків	44		

- регулярні методичні вебінари від авторів підручників та провідних фахівців за актуальними темами для кожного класу
- можливість поставити питання авторам та отримати відповідь у режимі онлайн
- можливість переглянути запис кожної тематичної зустрічі у зручний час
- сертифікат кожному зареєстрованому учаснику

Чекаємо на вас на сайті interactive.ranok.com.ua

Навчальне видання
СКВОРЦОВА Світлана Олексіївна
ОНОПРИЄНКО Оксана Володимирівна

МАТЕМАТИКА. 2 КЛАС.

Навчальний зошит

У 3 частинах

Частина 1

Редактор Ю. М. Миронова
Технічний редактор С. В. Яшиш
Художник Д. В. Ширяєв

Регіональні представництва
видавництва «Ранок»:

З питань придбання продукції
видавництва «Ранок» звертатися за тел.:
у Харкові – (057) 727-70-80;
Києві – (044) 599-14-53, 377-73-23;
Вінниці – (0432) 55-61-10;
Дніпрі – (056) 785-01-74, 789-06-24;

«Книга поштою»: вул. Котельниківська, 5, Харків, 61051.

Тел. (057) 727-70-90, (067) 546-53-73.

E-mail: pochta@ranok.com.ua

www.ranok.com.ua

Т817030У. Підписано до друку 07.09.2018.
Формат 84×108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 9,24.

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5215 від 22.09.2016.
Для листів: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145.

E-mail: office@ranok.com.ua
Тел. (057) 719-48-65,
тел./факс (057) 719-58-67.

Київ – тел. (044) 229-84-01,
e-mail: office.kyiv@ranok.com.ua,
Львів – тел. (067) 269-00-61,
e-mail: office.lviv@ranok.com.ua.

Житомирі – (067) 122-63-60;
Львові – (032) 244-14-36;
Миколаєві та Одесі – (067) 551-10-79;
Черкасах – (0472) 51-22-51;
Чернігові – (0462) 93-14-30.
E-mail: commerce@ranok.com.ua.

Папір, на якому надрукована ця книга,

безпечний для здоров'я
та повністю
переробляється

з оптимальною білизною,
рекомендованою
офтальмологами

вибілювався
без застосування
хлору

Разом дбаємо про екологію та здоров'я

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Математика. 2 клас. Навчальний зошит

Зошит є складовою навчально-методичного комплексу із математики для 2 класу, до якого входять:

- **навчальний зошит** (електронна і друкована версії)
- додаток «Працюю самостійно» для самостійної роботи учнів на уроках і вдома (електронна і друкована версії)
- дидактичні матеріали для практичних робіт (електронна версія)
- методичний супровід для вчителя (електронна версія)

Видання бере участь у Всеукраїнському експерименті за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної освіти» на базі загальноосвітніх навчальних закладів

Комплекс для початкової школи:

- **Математика. 2 клас**
(автори С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко)
- **Я досліджую світ. 2 клас**
(автори О. В. Тагліна, Г. Ж. Іванова)
- **Українська мова. 2 клас**
(автори Л. І. Тимченко, І. В. Цєпова)

Долучайтеся до обговорення в групі:
Математика «Ранок». Пілот

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

ISBN 978-617-09-4729-1

9 786170 947291

Інформаційні партнери проекту:
громадські організації
«Глобал Офіс» і «ЕдКемп Україна»

